

EEEH Dergi

Eşit, Erişilebilir, Engelsiz Hayat

Sayı 44 (2017 Beyaz Baston ve Erişilebilirlik Festivali Özel)

Ekim 2017

Editörler: Elif Emir Öksüz, Deniz Aydemir Döke, Meral Sözen.

Yazım Denetimi: Gülcan Altun, Pınar Yavuz.

Web Sorumlusu: Burak Sarı.

Ses Teknik Destek: Engin Albayrak.

Yayınlayan: Engelsiz Erişim Derneği.

İletişim Bilgileri:

Web: <http://eeeh.engelsizerisim.com>

E-posta: eeehdergi@gmail.com

Facebook: www.facebook.com/eeehdergi

Twitter: www.twitter.com/eeehdergi

İçindekiler

Editörden	3
Seninki Kaçınıcı Aşama	5
Toplumsal Cinsiyet ve Engellilik	10
Annemden Mektup Var	14
Ayrıcalıklılar	18
Bu Defa Benim Oyum da Gizli	22
Geri Dönüşümü Olmayan Çöp Projeler	25
Oyuna Devam	28
Ne Yerde Ne Gökte, Tam da Buradayım	32
Engelli Süper Kahramanlar: İbretman'ler	35
Bahar Yorgunuyum	37
Şimdi Bana Kaybolan Yıllarımı Verseler	42
Umudumuzu Kaybetmemek İçin Yapabileceğimiz Egzersizler	46
Umarsız Aşka Gazel	49
Oidipus	56

Editörden

Merhaba sevgili EEEH Dergi okurları,

Yine bir Ekim ayı ve gururla söylemek gerek ki, artık Ekim ayı demek, "Beyaz Baston ve Erişilebilirlik Festivali" demek. Yıllardır ekibimizin ortak emeğiyle, durmaksızın erişilebilirliğin yayını yapan dergimiz de, festivale özel bir seçkiyle karşınızda bu ay.

"Engellilik" genel bir kavram olarak tek bir şeye işaret ediyor gibi dursa da, her birimiz için bu olgunun farklı bir boyutunu deneyimlemek mümkün. Elif Emir Öksüz'ün yazısını referans alarak nerede olduğumuzu bulmakla başlayabiliriz işe. Biz kendimizi bulacağız bulmasına da, bakış açımızı bulandıran ve bizim de bir parçası olduğumuz toplumsal çevre nasıl karışıyor için içine acaba? Oğuzhan Al meselenin teorik alt yapısı hakkında fikir veriyor bize. Sevgi Mart en gerçek ve en özel deneyimlerle sunuyor yaşananı, zorluğu, güzelliği ve başarıyı. Çözümü en basit güçlükler, nasıl büyük sorunlara dönüştürülüyor ayrıcalıklılar tarafından? Kim bu ayrıcalıklılar? Nasıl? Cevapları Deniz Aydemir Döke'nin yazısında. İşte size müthiş bir çözüm örneği. Yıllarca sıkıntısı çekildi, emek verildi ve kazanıldı. Tek başına oy kullanmanın nasıl gerçekleştiğini Mürşide Ciğerlioğlu anlatıyor. Gamze Sofuoğlu, engellilere yönelik pek çok projenin neden hiçbir işe yaramadığını anlatıyor tüm açıklığıyla. Nasıl oluyor bu kadar yabancılık, bu kadar uzaklık? Pınar Yavuz çok ilginç bir deney üzerinden gözler önüne seriyor "öteki" algısının nasıl oluştuğunu. Bahar Yavuz, sıradan durumlarda nasıl sıra dışı kalıplara sokulmaya çalışıldığımızı ve çözüm olabilecek farklı bir fikri anlatıyor bize. Bir başka çözüm önerisi de İlke Çeperli'den. Hayli enteresan öneriler bunlar ama birileri bizden bunları istiyor sanki. Sorunların kaynağı çoğu zaman biz olmasak da doğrudan etkileniyor, çıkış yolları arıyor, buluyor, düşünüyor, yaşıyor, yolumuzda yürüyoruz ve bazen de yoruluyoruz. Gülcan Altun yazısında en içten haliyle döküyor içini satırlara. Tarifi güç deneyimler, iz bırakan anlar, çıkarılan dersler, kat edilen yollar... Engin Yılmaz samimiyetle anlatıyor, ustalıkla çözümlüyor. Eylem Yurtsever, yerinde tespitleri ve analizleri eşliğinde uygulanmaya değer tavsiyeler sunuyor bizlere. Burak Sarı akıcı üslubuyla, eşitliğin ya da eşitsizliğin farklı yansımalarına derinlemesine dokunuyor ve dünyaları sığdırıyor bir öyküye. Toplum sanatı üretiyor, sanat toplumu şekillendiriyor; bu

arada körlük nasıl konumlanıyor zihinlerde? Meral Sözen edebiyattan bir örnekle okuyor eldeki manzarayı.

Bir sonraki sayımızda görüşmek üzere herkese keyifli okumalar. Eşit, erişilebilir ve engelsiz bir hayatı paylaştığımız herkese selamlarımızla.

Seninki Kaçınıcı Aşama

Elif Emir Öksüz

elifemiroksuz@gmail.com

Sayı 40, Haziran 2017

Merhaba değerli okurlar,

Bu ayki yazımda engelli olmak ve kendini engelli olarak tanımlamak kavramlarını, bu iki kavram arasındaki farklılığı ve engelli kimlik gelişimini irdelleyeceğim. Dün derste kültürel kimlik gelişim modellerini anlatıyordum. Bu modeller temelde farklı ırk ve etnik kökenden olan bireylerin kimlik gelişimini anlamak için ortaya konmuş. Fakat ırk ve etnik köken dışındaki azınlık gruplarına da uyarlanabileceği de not edilmiş. Böyle olunca ben de hemen engellilik açısından olaya yaklaşayım dedim.

Bu modellerin temel önermesi, bir gruba ait olarak tanımlanmanın sizi gerçekten o gruba ait yapmadığı şeklinde. Yani biraz daha somut anlatacak olursam; görmemek tıbbi bir durum. Doktorlar ve resmi kurumlar, belli oranda görme kaybı olan kişileri “görme engelli” olarak niteler. Fakat görme kaybı olan bir kişi bazen engelli kontenjanından işe girmiş dahi olsa, kendini bir engelliden çok sağlam olarak tanımlar ve hayatını ona göre şekillendirir. Benim durumum da ilk başlarda bundan çok da farklı değildi. Ailem hep “bizim kızın biraz görme problemi var” diye olayı kendilerine ve etrafa açıklıyordu. Benim tanıdığım körler engellilik haftasında okulumuza gelip berbat sesleriyle şarkı söyleyip bağış isteyen insanlardan ibaretti. Bu şartlar altında, yaklaşık üniversitenin ikinci yılına kadar ben asla kendimi bir engelli, bir görme engelli, bir kör olarak tanımlamadım. Yani tıbben bir engelim vardı fakat ben kendimi engelli olarak görmüyordum. Baştaki kavramlara dönecek olursak, bir engelim vardı ama ben bir engelli değildim. Engellilik benim kimliğimin bir parçası değildi. Ben ailenin ikinci çocuğu, tek kızıydım, Bursalıydım, öğrenciydim, okulda temizlik kolundaydım, Galatasaraylıydım ama engelli değildim. Sadece tüm bunlardan ayrı olarak görme problemim vardı. Sonra

zamanla bu değişti ve engellilik benim kendimi tanımlayışımın önemli bir parçası haline geldi.

Buna benzer bir süreci çevremde pek çok insanda gözlemledim. Buna ek olarak yeri geldi bir engellinin bir diğerini sırf engelli olduğu için reddettiğine, engelliler için yapılan “özel” düzenlemelerin ayrıştırıcı olmalarına rağmen yine engelliler tarafından savunulduğuna, kendisi de engelli olan birinin çocuğuna “sağlam” bir öğretmen istemesine, görmemesine karşın baston kullanmayı reddetmesine, engelliler arasında süregiden “engelliler her mesleği yapamaz” tartışmalarına şahit oldum. Sevgili Engin Yılmaz’ın Sağlamcılık ve Kór Gibi Olmanın Dayanılmaz Hafifliği yazılarında dile getirdiklerini düşündüm, sonra bir de engellilerin engelliliğe neden aynı yerden bakamadığını. İşte bunları ara ara düşünürken, bu kimlik gelişimi modelleri çıktı karşıma. Bu durum sadece engellilere özgü değildi. X de siyahtı Y de. X beyazlarla takılıyor hiçbir ayrımcılığa aldırımıyordu, ama Y siyahların yaşadıklarına sessiz kalamıyordu. A da kadındı B de. A pembe vagon uygulamasını destekliyor, B ise olanca gücüyle karşı çıkıyordu. Peki nereden geliyordu bu farklılığın sebebi?

Beş aşamalı kültürel kimlik gelişim modelini hem özetleyip hem de engelliliğe uyarlamaya çalışacağım şimdi. Bu model, var olan diğer ırk ve etnik köken modelleri temel alınarak Sue ve Sue tarafından ortaya konmuş. Son hali 2016 yılında “Kültürel Açıdan Farklı Olanlarla Danışma” adlı kitapta yayımlandı. Modele geçmeden önce bir iki kelam daha edeyim. Bireylerin birinci aşamadan başlayıp sırayla her aşamayı takip etmesi gerekmiyor. Herkes farklı bir yerden başlayabilir, gelişimde basamaklar atlayabilir, zaman zaman gerileyebilir ve son evreye hiç ulaşamayabilir. Buna ek olarak bir de kişinin içinde bulunduğu aşamaya göre; kendine, kendi grubundan olan bireylere, diğer azınlık gruplarından olan bireylere ve çoğunluğın üyelerine yaklaşım ve tepkileri farklılaşır. Bütün bunlarla ne demek istediğimi örneklerle açıklayacağım. Umuyorum o zaman çok daha açık olacak söylemek istediklerim.

Birinci aşama “Uyum” aşaması. Bu aşamaya uyum aşaması denmesini, genel olarak azınlık olan bireyin çoğunluğa uyma çabaları ile açıklayabiliriz. Bu aşamada bireyler

asimile olup çoğunluktan biri haline gelmek isterler. Engelsizlerin üstünlüğünü, engellilerin astlığını benimserler. Engelsizlerin oluşturduğu grup referans gruptur. Yani bütün kıyaslamalar engelsizlerle yapılır, hayat onlara göre düzenlenir. Bilinçli ya da bilinçsiz olarak içinde buldukları durumdan kurtulmak için çabalarlar. Engelsizlerden gelen tepkiler, yorumlar, teklifler, davetler kısacası her şey engellilerden gelenlerden üstün ve daha değerlidir. Kişinin öykündüğü bireyler, yaşam biçimi ve değerleri engelsizlere göre şekillenir. Bu aşamada bulunan bireyler kendi gruplarını sembolize eden şeylerden kaçınırlar değiştirmeye çalışırlar. Örnek olarak siyahların beyazlar gibi giyinmeleri, onlar gibi davranmaları, ten renklerini açmaya çalışmaları, Asyalıların çekik gözlerinde kurtulmak için ameliyatlar geçirmeleri verilmiş. Ben okurken de aklıma, görmediği halde kör gibi görünmekten imtina edip baston kullanmayı reddeden körler geldi. Engelli kişilerin engelli bir başka bireyle asla bir romantik ilişki yaşamayı aklından bile geçirmemesi, tüm arkadaşlarının engelsiz bireyler oluşuyla övünmesi de bu aşamaya örnek verilebilecek davranışlardır. Bu aşamada kişi engelli oluşundan ve engellilikle ilgili konuları konuşmaktan kaçınabilir. Bunun derinlerinde kişinin bile bazen farkında olmadığı düşük özgüven yatmaktadır.

İkinci aşama “Uyumsuzluk” aşamasıdır. Bu aşamada bireyin ayrımcılık ve sağlamlılık gibi konulardaki farkındalığı gelişmeye başlar. Azınlık ve çoğunluğun salt iyi ya da kötü olmadığı yavaş yavaş fark edilmeye başlanır. Kişi bazı karşıt duyguları bir arada yaşayabilir. Örneğin engelli haklarıyla ilgili bir yazıyı sosyal medya hesabında paylaşıp bunu yapabildiği için hem kendiyile gurur duyar hem de engelsizlerin ne düşüneceği konusunda kaygılanır. Yine baston kullanımını örnek verebiliriz. Kişi hem bastonuyla bağımsız harekete kavuştuğu için mutlu ve gururludur hem de alenen engelli olarak algılanacağı için gergindir.

Üçüncü aşama “Direnc ve Yoğunlaşma” aşamasıdır. Bu aşamada birey kendisine “Neden kim olduğumdan utanacakmışım?” sorusunu sorar. Kişi ayrımcılık ve önyargının altında yatan toplumsal dinamikleri anlamaya başlar. Ait olduğu grubun sistemsal biçimde eziliyor olması karşısında yoğun öfke hisseder. Çoğunluğun ve çoğunluğa ait olan şeylerin aktif reddi görülebilir. İştme engelli bireylerin, konuşma yetisine sahip

işitme engellilere işaret dili kullanmak yerine konuştukları zaman gösterdikleri tepki buna örnek verilebilir. Bazı bireylerde daha önceki davranışlarıyla kendi grubunu sattığı düşüncesi nedeniyle utanma gelişebilir. Kişi bu aşamada daha çok kendi grubuna döner. Kendisine örnek aldığı kişiler engelli bireylerdendir. Grup içi bağlar kuvvetlenir. Kişinin engelli kimliği de kuvvetlenir. Sevgili Meral Sözen'in örnek verdiği üzere; "Bir engelli olarak kuru fasulyenin sucuklu olması gerektiğini savunuyorum" tarzı aşırılılaşmış grup aidiyetleri de bu aşama için örnek verilebilir. Engelsiz bireylere güvensizlik ve öfke görülebilir. Kişi iletişimini engelli bireylerle sınırlamayı tercih edebilir. Bir engellinin engelsiz bireylerle arkadaşlık edemeyeceği, etse bile bunun uzun sürmeyeceği ya da yüzeysel olabileceği, gerçek dostlukların ancak engelliler arasında kurulabileceği düşüncesi de bu aşamadaki bir bireyin düşüncelerine örnek verilebilir.

Dördüncü aşama "İçe Bakış" aşamasıdır. Bu aşamada bireyler içe dönüp sahip oldukları katı değerleri sorgularlar. Örneğin bütün engelsizlerin ayrımcı olduğu, engellileri küçük gördükleri ya da bütün engelli bireylerin harika olduğu fikirleri keskin ve katı görünmeye başlar. Birey yaşadığı çelişkiler doğrultusunda koşulsuz kabul ettiği grup normlarını sorgular ve kendi bütünleşik kimliğini oluşturmaya başlar. Kişinin bireyselleşmesi de diyebiliriz buna.

Beşinci aşama "Bütünleşik Farkındalık" olarak adlandırılır. Bu aşamada yeni ve eski kimlikler uzlaştıkça bireyde güven duygusu gelişir. Birey daha esnek, toleranslı ve çok kültürlü bir birey haline dönüşür. Engelli ve engelsiz bireylerin kültürleri çatışma halinde görülmemeye başlanır, uzlaşır algılanır. Birey her iki kültürün de sağlıklı ve hastalıklı yönlerini ayırt edebilmekte ve sağlıklı olanları benimsemektedir. Bireyin özgüveni artar ve birey daha otonomdur. Birey çoğunluğun yaptığı bir şeyi yaptığında ya da engelsiz bireylerle yakınlaştığında kendi grubuna ihanet ediyor hissine kapılmaz. Artık birey, özgür bir birey olarak kendi kimliğini geliştirmiş, kendini ait olduğu grupla tanımlayan ancak gruptan bağımsız bir kimliğe ulaşmış bir bireydir. Birey kendini engelli olarak tanımlamaktan gurur duyar. Öte yandan bireyin biricikliği de ön plandadır. Kendi engelli kimliği gruptan farklılaşabilir, fakat bu onu grup dışına itmez. Birey hem engelli kültürünün hem de engelsiz kültürün hoşuna giden öğelerini benimseyebilir ve bunları

bütünleştirebilir. Örneğin herkesle birlikte sinemaya gidip filmi sesli betimlemeli izleyebilir, sosyal medyada fotoğraf paylaştığında buna betimleme ekler, arkadaş grubuyla bir yere gidileceğinde tekerlekli sandalye erişimi olan bir yer tercih edilmesini hatırlatırken kendini ezik hissetmez.

İşte kuram özetle böyle. Örnekler çoğaltılabilir. Umarım bu bilgiler kendinizi, başka engellileri, diğer azınlık grubu mensuplarını ve çoğunluğu anlamada işinize yarar. Çünkü bir engelli olarak sizin vereceğiniz tepkiler de içinde bulunduğunuz aşamaya göre şekillenecektir.

Toplumsal Cinsiyet ve Engellilik

Oğuzhan Al

06aloguzhan@gmail.com

Sayı 35, Ocak 2017

Toplum olarak büyük önyargılarımız var. Engelliye önyargımız var; yapamaz, yapmamalı. Kadına önyargımız var; gidemez, gitmemeli, giyemez, giymemeli, çalışamaz, çalışmamalı. Homoseksüele önyargımız var; sevemez, sevmemeli. Önyargılar sadece bununla da sınırlı değil. Bazen öyle oluyor ki, önyargılar geliyor ve en mahrem alanınıza bodoslama dalıyor.

Bir konuya dair önyargı tamamen o konuya hâkim olmamaktan kaynaklanır. Önyargılarını kaldırmada istekli olmayan kişiler lütfen toplumun engellilere yönelik önyargısını kaldırmasını beklemesin.

Şimdiden bir düşünceden, bir felsefi akımdan rahatsız olanlar sayfayı kapatabilirler zira önyargı dediğimiz şey sadece engellilik konusuna gelince kötü diğer meselelerde olabilir şeyler değil. Önyargı her zaman bilgiye ulaşımı, düşünceleri, anlayışı engeller.

Ben bu yazımda feminizmle bağlantılı toplumsal cinsiyet kavramından bahsetmek istiyorum ve burada bir makale yazmadığım için feminizm düşüncesini ayrıntılı bir şekilde anlatmıyorum. Ancak, kısaca bahsetmem gerekirse feminizm başta erkek olmak üzere her hangi bir grubun, sınıfın veya zümrenin üstünlüğüne, egemenliğine karşı olan bir düşünce sistemidir. Bu düşüncenin önemli kavramlarından biri de "Toplumsal Cinsiyettir".

Toplumsal cinsiyete göre, kadının ve erkeğin doğuştan gelen biyolojik özellikleri mevcuttur. Biyolojik cinsiyet dışında toplum kadına ve erkeğe rol ve görevler yükler. Toplumun yüklemiş olduğu bu rol ve görevler biyolojik cinsiyetle hiçbir bağlantısı yoksa bile cinsiyet kavramının içerisine atılır. Toplumsal cinsiyet insanın görünüşüne, biyolojik

özelliklerine göre toplumun atfettiği şeylerle oluşur. Örneğin; kadının doğurganlığı bir biyolojik cinsiyet konusudur ancak, kadının çocuğa bakması, erkeğin ev geçindirme zorunluluğunun olması, kadının korunacak erkeğin koruyacak kişi olması, babanın veya annenin aile reisi olması, kadının erkeğin iktidarlığının altında yer alan bir nesne olması gibi meseleler ve sorunlar toplumsal cinsiyetle ilişkilidir. Bu rol ve görevler tarih boyunca zaman içerisinde sürekli değişmiştir. Anaerkil ve ataerkil tüm toplumlarda bir cinsiyet grubu diğeri üzerinde hâkimiyet kurmuştur. Toplumun erkeği ve kadını sokmuş olduğu kalıp artık onları o kadar ayırtırmıştır ki, bazı toplumlarda kadın doğulmaz, kadın olunur hale gelmiştir. Artık kadının ve erkeğin yaptığı ve söylediği şeylere göre değil kadın ya da erkek tarafından yapılıp yapılmadığına göre doğru olup olmadığına karar verilir olmuştur. Kadının cinsel ilişkiye girip girmemesi kadının cinsiyetini belirler hale gelmiştir. Bu yüzden “Kadın mıdır? Kız mıdır? Bilmem” cümlesi söylenmeye başlanmıştır. Kadının kız olup olmamasıyla ilgilenen toplum erkeğin cinsel ilişkiye girip girmemesiyle ilgilenmemiş, hatta zaman zaman bunu onur yükseltici bir eylem olarak görmüştür. Bunun aksine kadın için onur düşürücü bir eylem olarak algılamıştır. Toplumsal cinsiyet kavramı son olarak tekrar vurgulamak gerekirse, biyolojik farklılıklar veya özelliklerin dışında, cinsiyete göre toplumun kadın ve erkeğe yüklediği rol ve görevleri ifade eder.

Diyebilirsiniz ki; tamam da bunun ne alakası var engellilikle? Sakat hareketinin sosyal modele evrildiği zamanlarda birincil kuşak feminizm hareketinden oldukça etkilenmişlerdir. Tarih ilerledikçe feminizm ve sakatlık üzerine oluşturulan kuramlar birbirleriyle paralellik göstermeye devam etmiştir. Engelliler doğuştan ya da sonradan oluşan bazı sebeplerden dolayı biyolojik veya zihinsel olarak bir çeşitliliğe sahipler. Yani, biyolojik olarak sakat, sağır veya körüz. Bunlar bizim biyolojik özelliklerimiz. Ancak bu biyolojik özelliklerimizin dışında toplum bize biyolojik özelliklerimize göre bir rol, bir görev veriyor. “Kadın kocasının maaşı yetiyorsa çalışmamalıdır.” cümlesi ile “Engelli kendisini boş yere zorlayıp çalışmamalıdır.” cümlesi arasında hiçbir fark yoktur. Toplum sizin biyolojik özelliğinize rol vermekle yetinmiyor biyolojik cinsiyetinizden kaynaklanan rol ve görevleri de sırf sakat olduğunuz için size veriyor. Engelli birini kadın ya da erkek saymıyor. Bir de üzerine vicdan yapıp, merhamet edip sizi mutlu edecek küçük ödüller vermeye çalışıyor. Toplum kendi hegemonyasının devamını ve kendi vicdani

doyumunu bu şekilde sağlıyor. Toplum kendi oluşturmuş olduğu normların dışında olan her farklılığı eksiklik olarak görüyor. Norm görmek ise görememeyi, norm güçlü ve kuvvetli olmak ise güçlü ve kuvvetli olmamayı bir eksiklik olarak görüyor. Önce kendisi kişiyi eksik hale getiriyor daha sonra da kişinin eksikliğinden dolayı merhamet gösterip yardım ediyor. Bu iş kaldırımında yürürken bir kişinin orayı önce kasalarla, tahtalarla vb. yabancı cisimlerle yürünemeyecek hale getirip daha sonra da siz oraya gelince koşa koşa size yardım etmeye gelmesiyle eş değer bir şey. Buna “toplumun kendisini tanrılaştırması” diyebiliriz. Kendi gözüyle eksik veya kusurlu gördüğü yetmiyor, üzerine bir de kişiye biyolojik özelliğinden dolayı engel koyuyor, yetinmeyip bir de bizi düşünüp bizim yapmamız ve yapmamız gereken şeyleri sözde bizleri koruduklarını ve düşündüklerini söyleyerek belirliyorlar. Böylece, önce sakatlamış, sonra engellemiş ve daha sonra da kısıtlamış oluyorlar. Örneğin, tecavüze uğrayan kişiyi önce başına gelen bu durumdan dolayı suçluyoruz, suçladığımız kişiye karşı nefret suçunu işliyoruz, yetmiyor tecavüze uğrayan kişinin yaşamış olduğu fiziksel, psikolojik ve bilişsel çöküntüyü görmezden gelip üstüne tuğla koyuyoruz, kişiyi suçlu, kirli, pis, namussuz ve kız değil gibi kelimelerle ayırıştırıyoruz ve en sonunda onun başına gelen bu olaydan dolayı üzüyor ve kendi başımıza gelmemesi için sadece dua ediyoruz. Önce kişiyi algılarımızla ve yaptıklarımızla mağduriyetini hazırlıyor, sonra o mağduriyetten kaçmak, korunmak istiyoruz. Aynı şey engelliler için de geçerli değil mi? Toplum bizi önce algısında bir yere koyuyor, sonra bizi sınırlandırıyor ve kısıtlıyor, zaman zaman suçluyor ve bizim yerimizde olmak istemiyor.

Konuyu toparlamak gerekirse: aslında bir şeyin ne olduğu sizin onu nasıl algıladığınızla ilgilidir. Kadın olmayı, engelli olmayı, çocuk olmayı, yaşlı olmayı, eş cinsel olmayı veya farklı ırk, din ve renkten olmayı kusur, sapma, toplumun dışında kalma olarak görüyorsanız. Ben de toplumun normları içerisinde yer alanları kusurlu görebilirim. Bu yüzden önce biyolojik olarak sakattık, bu bizim için doğuştan gelen bir şeydi, bir eksiklikti. Daha sonra özürlü olduk, bu da bizim için kusurdu, yanlıştı, bozuktu. Sonra engelli olduk ki, toplum engellerini ortaya koydu. Sonunda kısıtlanmışlar veya sınırlandırılmışlar olmazsa iyidir. Bu süreçte dünyada kuramlar ve kavramlar değişirken bizde de sadece kavramlar değişmeye devam ediyor. Tıbbi modelden sosyal modele

geçişten sonra kavramlarda değişmeler oldu. Bu gün hak temelli yaklaşım benimseniyor. Dergi yazarlarımızdan Engin abi ile konuşurken “embodiment” kavramından bahsetti. Bu kavrama göre kişi bir aktif sentezleyicidir ve bedensel ihtiyaçlarıyla toplumsal çevredeki yaşantıları sentezliyor ve bu sentez kişiden kişiye göre değişiyor. Biz toplum olarak bu kavramın ne kadar gerisindeyiz öyle değil mi? Bilimsel olarak bile eğitimde eksik yönlerimiz olduğu için farklı yöntemlere ihtiyacımız var, bilişimden bu yüzden uzak tutuluyoruz ve diğer tüm alanlardan. Siz farklılığı ve çeşitliliğe ne anlam yüklerseniz onu o anlama sıkıştırırsınız ve biri bu kalıbın içinden çıkmaya kalkarsa hemen dışları gösterirsiniz. Bizi sakat gören de, kusurlu gören de, engelli gören de ve hatta engel olan da toplumdur. Toplum bizi nasıl görürse görsün siz kendinizi toplumun gözüyle görmeyin. Sözlerimi V. Finkelstein’in sözleriyle bitirmek istiyorum.

“Farklılıkları kutlayarak, insanlık ailesine katılmayı ve dolayısıyla insanlığı kutlamayı başarmış olacağız.”

Annemden Mektup Var

Sevgi Mart

sevgi.mart@gmail.com

Sayı 39, Mayıs 2017

“Sevgili yavrum, sen benim, üçüncü umudum, ilk bebeğimdin. Senden önceki iki kardeşini, daha kucağıma alamadan kaybetmiştim. Hal böyle olunca da senin üstüne titrerdim. Uyurken nefesini dinler, uyanınca, daha ağlamadan yanında olurdum. Sonra sen 20 aylık oldun. Bir gün ateşlendin. Güvendiğimiz doktora götürünce, “Bunu hiç göz muayenesine götürdünüz mü?” diye sordu. Şaşırdım. Sen sadece hafif ateşliydin. Neden sormuştu ki bunu. Babanla şüphelendik. Gittiğimiz göz doktoru, durumu benim anlayacağım gibi anlattı. Hepimizin gözlerinde olan fotoğraf çeken hücrelerin, doğuştan, senin gözlerinde olmadığını söyledi. Bu, sen göremiyorsun demek oluyordu. Benim kıymetlim, küçücük bebeğim göremeyecekti. Çareler aradık elbet ama gittiğimiz her doktor, yapılacak bir şey olmadığını söyleyince, bize de kabullenmek düştü.

Şimdi önümde iki yol vardı. Dedim ya sen benim üçüncü umudumdun. Her çocuk annesi için çok kıymetlidir ama iki evladını kaybettikten sonra kavuşulan ilk bebeğin kıymetini, anne olan herkes anlar. Bu kıymetli bebeğimi, pamuklara sarıp; her türlü tehlikeden uzak tutup; her işini kendim yapıp; yerinden bile kaldırmadan büyütebilirdim. Ya da her şeye rağmen, serbest bırakıp; koşup oynamasına, düşüp yaralanmasına, her işini kendisinin yapmasına izin verip; hayata hazırlayabilirdim.

Çok düşündüm ve benim için zor olmasına rağmen, senin için doğru olanın, ikinci yol olduğuna karar verdim. Ben de hayatı seninle birlikte baştan öğrenecektim. Seni hiç engellemedim. O kadar ki etraftan, “O kör, bunu kabul et. Her istediğine evet deme, bisiklete bindirme, top oynatma, ağaca çıkarma, sokakta koşturmasına izin verme, diğer çocuklarla oynatma, mutfağa sokma, eline bıçak çatal verme, fırına ocağa yaklaştırma...” demelerine hiç aldırmadım. Tamam, göremiyordun ama senin de bir

hayatın vardı. Bu hayata, seni en iyi şekilde hazırlamak benim görevimdi. Bisiklete binmeli, ağaca tırmanmayı öğrenmeli, sokakta koştururken, arabaların sesini dinleyip; kendini güvenceye almayı bilmeliydin. Yemeğini yapabilmeli, dikişini dikebilmeli, kısacası evini de idare edebilmeliydin. Ev işlerinde yetenekliydin. Bunu benden ziyade, anneannene ve babaannene borçlusun galiba.

Senden sonra, iki meleğim daha geldi bu dünyaya. Onlar görebiliyorlardı. Bu kez, “Biliyor musun senin ablan kör.” diye kardeşlerini zehirlemeye çalıştılar. Tabii fark eder etmez, gerekeni yaptım ve seni, diğer kardeşlerinden hiç ayırmadım. Kızıdıysam, hepinize kızdım. Sevdiysem, hepinizi sevdim. Diğer kardeşlerinin neyi yapmasına izin veriyorsam, sana da izin verdim; onların neyi yapması yasaksa, senin için de yasaktı. Çünkü senin, benim gözümde hiçbir ayrıcalığın yoktu. Senin, diğerleri ile aynı olduğuna önce kendimi inandırmalıydım ki başkalarını da ikna edebileyim.

Sana tek bir konuda izin vermedim yavrum. Evet, evimizin yakınındaki her yere tek başına gidip gelebiliyordun ama daha uzak mesafelere gitmeni engelledim. Belki annelik korkumu burada yenemedim. Bir şey olur endişemi atamadım.

Okul dönemin geldiğinde de etrafımızdakiler bizi çok engellemeye çalıştılar. “Hangi okula gidecek, onu okulda ezerler, çocuklar düşürür, hem kör ya nasıl okuyup yazacak, gören çocuklar bile yeterince başarılı değil, bununla kim uğraşacak...” vesaire. Babanla düşündük. Evet, biz seni hayata hazırlıyorduk ama kimseye muhtaç olmadan yaşamın gerekiyordu. Kendi paranı kazanıp; kendi ayakların üzerinde durmalıydın. Diğer iki kardeşine hangi imkânları sunacaksak, sana da aynısını vermeliydik. Uzun uğraşlardan sonra, seni evimizin yakınındaki okula kaydettirdik. Kardeşini de sen yalnızlık çekmeyesin diye, anaokuluna verdik. Öyle teknolojiden falan çok anlamıyorduk. Biliyorsun ben ilkokul mezunuyum. Babanın da bilgisayarla falan işi yoktu. Bir de o zamanlar, bilgisayarlar bu kadar yaygın değildi. Kitaplarının okunması gerekiyordu. Sen ilkokuldayken, bu iş kolaydı. Okuldan gelince, sözel derslerini ben sana okuyordum, matematikle fen bilgisine de baban çalıştırıyordu. Ama ortaokul ve lisede kitapların büyüdü derslerin ağırlaştı. O zaman da kaset çaresini bulduk. Ben de baban da hatta

kardeşlerin de fırsat buldukça, çoğu zaman da her işimizi bırakıp; kitaplarını kasetlere okuduk. Ben de senin sayende, ortaokul ve lise bilgilerini öğreniyordum.

Üniversiteye hazırlanma dönemin geldiğinde, yine susmadı çevremizdekiler. Ama ben kararlıyım, tabii baban da. Her ne olursa olsun, sen üniversite okuyacaktın. Üstelik çok başarılıydın. Bu kez, test kitapları kasetlere okunmaya başlandı. Yetiştiremediklerimizi, geceleri, yatağa uzanıp birlikte çözerdik. Kardeşlerin de gelirdi yanımıza. Hep birlikte hem eğlenir, hem soruları cevaplardık. Sen üniversiteye girdin. Hukuk Fakültesi'ne. "Okuyamaz, boşuna masraf ediyorsunuz. O kitapları gören çocuklar bile okuyup anlayamıyorlar. Sevgi nasıl yapacak?" dediler. Aldırmadık. Ben biliyordum, benim kızım yapardı. Yaptın da, dönem birincisi olarak bitirdin okulunu. Bana da sınıf annesi plaketi getirdin. Bir sürü güzel çocuğum oldu senin sayende. Hatırlar mısın, senin tanımadığın arkadaşlarını bile ben tanırdım. Hepsinin Kübra Teyzesi, dert ortağıydım.

Sonra mastır yapmak istedin. En doğal hakkındı. Elbette yapacaktın. Seninle o kütüphaneleri dolaşmak, kitapların kokusunu almak, sayfalar arasında gezinmek. Sana kaç kere söylemişimdir, "Annem ben kütüphaneleri çok seviyorum. Her yerden bilgi fışkırıyor. Her bir kitapta binlerce emek gizli. Hem gençlerin arasında, kendimi yeniden genç olmuş gibi hissediyorum." diye. Hele de arkadaşlarının aradığı bir konuya, biz daha önce bir kitapta rastlamışsak, onlara, "Yavrum, şu raftaki kitaba bak. Ben orada gördüm onun gibi bir şey." dediğimde, duyduğum zevki, sen de hissederdin değil mi güzel kızım?

Sonra avukatlık stajını yaptın. Cübbeni giyip; avukat oldun. Bana bir gurur daha yaşattın. İşte başarmıştık. Ailece, ben, baban, kardeşlerin ve sen el ele verip; "Yapamaz" diyenlere, bizi yıldırma isteyenlere en güzel cevabı vermiştik.

Biz, bildiğimiz en iyi yöntemle, seni yetiştirmeye çalıştık. Sanırım başardık da. Her üç evladımla da gurur duyuyorum ve biliyorum ki, ben yanınızda olmasam da, her üçünüz de, ayaklarınızın üstünde dimdik duran çocuklarsınız."

Bu mektubu, bundan yaklaşık 7 yıl önce kaybettiğim annemin, ara ara bana anlattıklarından yola çıkarak yazdım. Her anneler gününde, ona büyüyen özlemimle, onun bana öğrettiği her şeye bir teşekkür, bu gün yaşamakta olduğum hayat için, ona minnet duygularımı sunmak için. Canım annem, iyi ki senin kızıyım, iyi ki bu ailede büyüdüm ve iyi ki beni siz yetiştirdiniz. Her şey için binlerce teşekkürler.

Ayrıcalıklılar

Deniz Aydemir Döke

daydemird@gmail.com

Sayı 19, Eylül 2015

Herkes bir ayrıcalığı olsun ister. Toplumsal açıdan ne acaba bu ayrıcalık? Kardeşlerin içinde ilk göz ağrısı, ya da tekne kazıntısı olmak, evlatların içinde erkek olmak, erkeklerin ya da kadınların içinde heteroseksüel olmak, gözü görüyor, kulağı duyuyor, eli ayağı tutuyor, zekâ seviyesi “normal”, yüzüne bakılacak kadar güzel olmak, bizim ülkemizde Sünni Müslüman olmak, Türkiye haritasının hepsinin bizim olduğunu söylesek de, bölünmesinden çok korksak da o bölünecek de kaybederiz diye korktuğumuz memleketlerden olmamak, üst sosyoekonomik sınıftan olmak... Bu listeyi uzatmak mümkün tabii. Kısaca ayrıcalıklı olmak doğuştan torpilli olmaktır diyebiliriz. Daha resmi bir dille açıklamak gerekirse, ayrıcalıklı olmak ait olunan grup itibariyle imtiyazlı kılınmak, yani öteki ya da ezilen olmamak demektir. Bu öteki, ezilen ve ayrıcalıksız olmayanların günlük yaşamları nasıl oluyor dersiniz?

Erkekseniz ortalamada daha fazla eğitim alırsınız, mecliste ve yönetim kesiminde ezici çoğunluğu oluşturursunuz. Siz başarılı olduğunuzda kimse şaşırmaz, bakir olup olmadığınız bir toplumsal mevzu olmadığı gibi bakir değilseniz “namussuz”, “iffetsiz” gibi sıfatlarla tanımlanmaz, tecavüzcünüzle evlendirilmez ya da aileniz tarafından katledilmezsiniz. Sizin uçkurunuzun namusu her daim temizdir ya da bir çeşit dokunulmazlığa sahiptir. Sizin namus da size “ait olan” kadınların namusuyla ilgilidir, söz konusu namusun temizliği de size aittir.

Cinsiyetten cinsel yönelime geçelim; eğer heteroseksüelseniz, sevdiğinizi başkalarıyla tanıştırebilirsiniz, ilişkinizi saklamak zorunda değilsinizdir, eşinizle el ele görüldünüz diye işten çıkarılmazsınız, aileniz sizi karşı cinsten hoşlandığınız için reddetmez ya da sizin ölümünüzü istemez. Heteroseksüel bir erkekseniz yaşadınız.

Hele bir de sağlamsanız durum dadından yenmez olmuştur. Sağlam olmanın ayrıcalıkları nelermiş? Biraz yakından bakalım.

Sağlamlar sağlam olduklarının farkındalığını göz ardı edip kendilerini herkes gibi bir insan olarak görüp yaşamlarını sürdürebilirler.

Kimse sağlamları yolda yürürken kolundan tutup çekmez, ya da sağlamlar “Zor olmuyor mu böyle?”, “Ailen yok mu senin?”, “Seni neden böyle tek başına salıverdiler?” gibi sorulardan muaf tutulur.

Sağlamların cinselliğinden, romantik bir ilişkide yer alıp alamayacağından hatta anne baba olmaya yetkin olup olmadığından kimse varsayılan olarak şüphe duymaz.

İş başvurularında, “Acaba sağlam olduğum için ayrımcılığa uğrayacak mıyım?” diye endişe duymazlar. Sağlamlar yeni bir ortama girdiklerinde ya da profesyonel toplantılarda sağlam olmanın dışındaki yeterlilikleriyle dikkat çekerler.

Sağlamların diploması her yerde geçerlidir.

Kimse sağlamlara üniversite tercihlerinde “Sağlam olan adayların, durumlarını göz önünde bulundurarak tercih yapmaları tavsiye olunur” gibisinden bir öneride bulunmaz.

Hiçbir öğretmen sağlamların ailesine “Ay ben onu sınıfımda görmeye dayanamam.”, “Benim 30 tane daha öğrencim var, sizin sağlam çocuk için engelli öğrencilerimin geri kalmasını göze alamam.” demez. Ya da veliler öğretmene “Bu sağlam çocuk benim çocuğumun psikolojisini bozacak, benim çocuğumu onunla yan yana oturtmayın” demez.

Sağlamlar erişilebilirlik bahanesiyle tecrit edilmezler.

Sağlamaların topluma bulunabileceği katkıdan kimsenin şüphesi yoktur ve başarılı olduklarında bu nedenle şaşkınlıkla karşılanmazlar.

Sağlamaların söylediği bir şey sonra engelli biri tarafından söylendiğinde daha çok kıymet görmez.

Yetişkin sağlamalar, çocuk gibi muamele görmez.

Yetişkin sağlamalarla yetişkin engelliler bir yere gittiğinde, sağlamaları ilgilendiren sorular engellilere sorulmaz.

Sağlamalar ne yemek yiyeceklerinden, çaylarını nasıl içeceklerinden, ne yapmak istediklerinden kendileri sorumludur, kendilerinin sözcüsü olabilirler.

Sağlamaların başarılı olmasına şaşırılmaz.

Sağlamalar kapıdan dışarı adım atacaklarında, kaldırımların ve toplu taşıma araçlarının erişilebilir olup olmadığını düşünmek zorunda değildir.

Sağlamalar bir yere gideceğinde tuvalete gidip gidemeyeceklerinden endişe duymaz, ya da bu endişe sadece kullanılacak tuvaletin temizliğiyle ilgili olur.

Sağlamalar hastaneye gittiklerinde “Acaba işitme engelli personelle nasıl iletişim kuracağım, ben işaret dili bilmiyorum ki” diye düşünmez.

Sağlamalar numara alıp sıra beklerken, sıranın kendilerine gelip gelmediğini nasıl göreceklerinden endişe duymazlar ya da yapılan duyuruları nasıl duyacaklarıyla ilgili de kaygılanmazlar.

Sağlamalar yaşayacakları yerin onlar için erişilebilir olup olmadığıyla ilgili endişe duymazlar.

Sağlamlar asansör olup olmadığından, varsa düğmelerinin erişilebilirliğinden, merdivende tırabzan olup olmadığından, ya da rampaların standartlara uyup uymadığından etkilenmezler.

Sağlamların “Acaba bu kitabı nasıl okuyacağım, bu kitaplar da hep Braille olarak basılıyor” diye bir derdi olmaz.

Sağlamlar internet sayfalarının erişilebilirliğiyle ilgili endişe duymaz. Bu ayrıcalıklı sağlamların bilgiye erişimi de sağlamdır yani.

Kısaca ayrıcalık kimin ciddiye alınacağını, kimin kendiyile ilgili karar verebileceğini, kimin kime ne için sorumlu olduğunu belirler. Toplumun varsayılanları ayrıcalıklı grubun istediği gibi biçimlenir. Ayrıcalık belli bir gruptaki insanların bir yere dâhil olmasını, saygı görmesini ve topluma kabullünü varsayılan olarak mümkün kılar. Ayrıcalıkların olmadığı, eşit, erişilebilir ve engelsiz günler dileğiyle.

Bu Defa Benim Oyum da Gizli

Mürşide Ciğerlioğlu

mursidecigerlioglu@gmail.com

Sayı 38, Nisan 2017

Bundan yaklaşık 3 yıl önceydi. Dergimizin ilk sayılarından birinde “Bizimki Açık Oy Açık Sayım” başlığı ile bir yazı yazmıştım.

Bu gün yine bir seçim günü ve bu defa bizim oyumuz da gizli diye bir yazı yazabiliyorum. Nasıl oldu bu? Kısaca bu süreçten bahsedeyim.

Engelsiz Erişim Derneği olarak bir süredir oylarımızı nasıl kendi başımıza kullanabiliriz diye kafa yoruyorduk. Yapmış olduğumuz araştırmalar sonucunda dünyada da yaygın olarak kullanılan şablon ile oy kullanma yönteminin bizim ülkemiz için de makul olacağını düşünmüştük.

Bu yöntemde oy pusulası görme engellilerin yazı yazarken kullandığı tablet şekline benzeyen bir şablonun içine oturtuluyor ve görmeyenler mührü bu şablon üzerindeki bölmelerden birinin üzerine basarak oyunu kimseye ihtiyaç duymadan kullanabiliyorlar. Engelsiz Erişim Derneği olarak bu yöntemi çeşitli faaliyetlerimizde kullanarak görme engellilere bu yöntemi tanıtmayı ve alıştırmayı amaçlayan çalışmalar yapmıştık. Aynı zamanda talebimizi de çeşitli vesilelerle YSK’ya iletiyorduk. Son olarak 3 Aralık 2015 tarihinde Eğitimde Görme Engelliler ve Görme Engelli Hukukçular Derneği ile YSK’yla bir görüşme yaparak YSK’dan oylarımızı yalnız kullanabilmemiz için bir çalışma başlatılacağına dair bir söz almıştık. Bununla ilgili kapsamlı güzel bir çalışma da yapılmıştı gerçekten ama henüz çalışmaların tamamlanmadığını, o sıralarda sürmekte olduğunu söyleyebiliriz.

Referandum kararı açıklanır açıklanmaz Engelsiz Erişim Derneği hummalı bir çalışma içerisine girdi. Bu gün birçok görme engellinin oyunu kullandığı şablon hazırlandı ve YSK'ya iletildi. YSK bu şablonların kullanımını onayladığı gibi tüm görevlilerine bilgilendirme yaptı. YSK'dan da olur çıkar çıkmaz, Engelsiz Erişim Derneği bastırılmış olduğu 5000 kadar oy şablonunu, imza cetvelini YSK kararını kabartma ve matbu yazı ile birlikte talep eden görme engelliler kurumlarına ve şahsen başvuran kişilere ilettiler. Online ve canlı seminerlerle bu şablonların kullanımını görmeyen seçmenlere anlatarak kişilerin kafalarındaki soruları cevaplandırdı.

Bu süreci kısaca böyle anlattıktan sonra bu gün yaşadıklarımı ve bende uyandırdığı duyguları sizlerle paylaşmak istiyorum.

Bu gün evden çıkarken kendimi çok halsiz ve bitkin hissediyordum. Yapmam gereken çarşı işlerini ertelemeye karar vermiştim. Oyumu kullanıp hemen eve dönüp yatmayı düşünüyordum. Bu düşünceler ile evden çıktım. Bu arada telefonuma gelen “oyumu yalnız kullandım hiçbir sorun çıkmadı bu harika” gibi bildirimler beni evden çıkmaya zorlamaya başlamıştı. Sokağa çıktığımda her seçim gününde gördüğüm o güzel havayı yine hissettim. Kadın, çoluk çocuk, yaşlısıyla genciyle ailece oy kullanmaya giden mahallelinin tatlı telaşı yine bayram havasını çağırıyordu. Kimin ne oy verdiğini bilmeden insanların birbirlerine hayır temennilerinde bulunduğunu duymak çok güzel duygular uyandırdı. Derken bu hislerle oy kullanacağım okula vardım. Okulda görevli gençler hemen yanıma gelerek sandığa gitmeme kadar nezaketle bana eşlik etti. Sandık görevlisi daha ben bir şey söylemeden, “Pusulayı şablona yerleştirelim mi?” diye sordu. İşte bu soru benim için çok özeldi. Çünkü belki de ilk defa beni gören biri ne yapacağını bilmez hale düşmemiş ve benim kendimi anlatmam gerekmemişti. Bu şu demektir aynı zamanda, toplumda benim varlığım kabul edilmiş, benim ihtiyaçlarım fark edilmiş ve bunun için tedbir alınmıştı. Zorlanmadan kimseyi ikna etmeye çalışmadan sıradan olabilmenin hafifliğini yaşadım. Engin'in bu gün yazdığı gibi “erişilebilir olunca ne kolay hayat.” Pusulayı şablona yerleştirdiler, ben yerlerini öğrendim ve sandığa gittim. Arkadan kulağıma gelen sesler “ Bu ne kadar güzel oldu, çok iyi oldu” gibi sözlerdi. Bu duyduklarım şu hissi bende tekrar uyandırdı, aslında hiç kimse kimseyi taşımak

istemiyor. Yani sanmıyorum ki hiçbir gören bir görmeyenin işini yapmak istesin. Sadece ne yapacağını bilmiyor ve kolay olan yöntemi seçerek onun yerine onun işlerini yapıyor. Ve biz görmeyenler şu konuda rahat ve cesur olmalıyız. Kendi işlerimizi kendi yöntemlerimizle çözme konusunda kararlı olmalıyız.

Tabii bu da bağımsız hareket kabiliyetine sahip olmak ile başlıyor. Bunu da meşhur şarkımızdaki şu iki mısra ile özetleyebiliriz. “Al bastonunu çık dışarı, sorununa kendin ara çözümü”

Bu gibi çalışmaların, birbirini tetikleyerek geliştirmesi gibi sonuçları da oluyor. Örneğin; sesli betimleme çalışmaları başladığında birkaç film çalışması ile başlamıştı. Ancak daha sonra sesli betimlemeli tiyatrolar, semah gösterileri ve son olarak bale gösterisini de izledik. Bundan esinlenerek müze çalışmaları vs. başladı. Kurumlar birbirinden etkilenerik kendilerinde görmeyenler için bir şeyler yapma ihtiyacı duyuyorlar. İnanıyorum ki bu tür çalışmalar yaygınlaştıkça toplumdaki yerimiz sağlamlaşacak ve erişilebilir hayat kurma yükü bizim omuzlarımızdan kalkacaktır.

Oyumu güzel bir şekilde kullandıktan sonra içime dolan müthiş enerji ile eve dönerken market alışverişimi yaptım ve hatta kuaföre uğrayıp fönümü bile yaptırdım eve öyle döndüm. Öyle ki bu yazıyı yazabilme gücünü kendimde buldum.

Yazımı sonlandırırken şu temennilerimi de sizlerle paylaşmak istiyorum. Evet, bu seçimde YSK şablon ile oy kullanmamızı destekledi ve tüm görevlileri bilgilendirdi. Yani kurumsal olarak sahiplendi ancak şablon basma ve dağıtma işini Engelsiz Erişim Derneği üstlendi. Bundan sonraki seçimlerde bu sürecin tamamını YSK'nın üstlenmesini umuyorum. Bu süreçte emeği geçen tüm arkadaşlarıma ve bu mücadelemizde bizi yalnız bırakmayan, şablon ile oyunu yalnız kullanan görme engelli seçmenlere çok teşekkür ederim.

Geri Dönüşümü Olmayan Çöp Projeler

Gamze Sofuoğlu

sofuoğlugamze@gmail.com

Gün geçmiyor ki engellilikle alakalı yeni bir proje duymayalım. Bu projelerin hemen hemen hepsi sosyal sorumluluk projesi olarak tanımlanır bizim buralarda. Sosyal zorunlulukları o kadar önemsemiyoruz ki, aklımıza gelen engelliliğe dair her proje fikri otomatik olarak kendisini sosyal sorumlu projelerin arasında buluveriyor. Devletin her kurumu, her şirket, her belediye, her üniversite, aslında her bir birey sosyal zorunluluklarının farkında olsa, hiçbir sosyal sorumluluk projesine ihtiyacımız olmayacağı kesin.

Peki ortalıkta bu kadar proje dolaşırken, engellilerin hayatlarındaki engelleri kaldırmayı amaçladığını dilinden düşürmeyen bu kadar kişi varken; neden engeller yavaş kalkıyor dikkat ederseniz? Neden bir arpa boyu yol almamız için seneler harcamamız gerekiyor?

Bu sorunun pek çok cevabı var aslında, ben birkaç örnekle özetlemeye çalışacağım. Öncelikle, engellileri doğru tanımıyor oluşumuz çöp proje sayısının hızla artmasına neden oluyor. Engelliliği genelde engelli aciz, zavallı, çaresiz gösteren filmlerden, dizilerden, televizyon programlarından, arada okuyorsak bir de kitaplardan öğreniyoruz. Buralarda anlatılanın dışına çıkan engelli, engelli olarak tanımlamaktan dahi kaçınıyoruz. Engin Yılmaz'ın Kör Gibi Olmanın Dayanılmaz Hafifliği isimli Aralık 2015 yazısında vurguladığı çok çok önemli bir noktayı (kör kelimesini engelli şeklinde değiştirerek) tekrar etmeden geçemeyeceğim: "Yaşamını engelli olarak sürdüren biri için engelli gibi olmamak, aslında bir övgüden çok bir sövgüdür. Çünkü bugüne kadar yaşadıklarına ve engelli olarak yaptıklarına haksızlıktır."

http://engelsizerisim.com/eeeh/yazi/33/kor_gibi_olmanin_dayanilmaz_hafifligi

Engelliliğe dair bilgisiz olmak, yanlış şeyler bilmek pek tuhaf değil aslında, bu konuda yetiştirilmiyoruz, farkındalık kazandırılmıyor çünkü. Fakat engelliler için bir şeyler

yaptığını söyleyip engellilikle alakalı bilgisiz olmak, konuyla ilgili sağlıksız fikirlere sahip olmak, araştırmamak, anlamaya çalışmamak tuhaf olan. Bu tuhafliklarla proje yapınca da, projenin bu durumdan da tuhaf olması kaçınılmaz oluyor.

Engellilere dair projelerin çoğunun çöp olmasının önemli bir diğer nedenine gelirsek; engellilere dair bir projede yer almak, iyi bir proje olsa da olmasa da Türkiye’de her zaman size artı yazar. İkiyüzlülüğümüze güzel bir örnektir bu aslında. Türkiye’de ötekileştirilen tek grup engelliler değildir; fakat onlar için yapılan her şey şakşaklanan öteki tek grup engellilerdir. Etnik kimliği, cinsiyeti, cinsel yönelimi, mezhebi sebebiyle ötekileştirilen hiçbir grup için yaptıklarınız çoğunluk tarafından asla alkışlanmayacaktır. Bu yüzden de genelde engelliler için ne yaptığınız, ne için yaptığınız, nasıl yaptığınız, doğru bir bakış açısıyla yapıp yapmadığınız, engelliliğe dair yeterli bilgiye sahip olup olmadığınız hiç önemli değildir; bir şey yapıyor oluşunuz yeterlidir. Engellilikle, ötekileştirilmeyle alakalı genel bir derdinizin olmasına gerek yoktur, şöyle allanıp pullanabilecek, yani size artı yazabilecek tek bir projenin içindeymişsiniz gibiyse tamamdır. Siz tamamsınızdır; ama projeniz maalesef tam değildir muhtemelen.

Gelelim en önemli, yukarıdaki iki nedeni ve diğer pek çok nedeni barındıran asıl nedene. Çöp projelerin en büyük özelliği, içerisinde ihtiyacı karşılandığı düşünülen ihtiyaç sahiplerinin aktif rol almıyor oluşudur. Bu durum genelde, ihtiyacın doğru saptanmamasına, doğru saptanan ihtiyaçlara doğru çözümler getirilmemesine, doğru çözümler getirilen ihtiyaçlar için yapılanlarınsa sürekliliğinin sağlanamamasına, yarım yamalak kalmasına neden oluyor. Bu yüzden engelli köyleri yapalımları duyuyoruz, bu yüzden kılavuz çizgileri nereye nasıl döneceğimizi bilemiyoruz, bu yüzden engelliler için çıkardığımız bir uygulama erişilebilirlikte sınıfta kalıyor, bu yüzden engellileri ayrı yerlere tıktırıp bir şeyler yapmaya çalışıyoruz, bu yüzden görme engellilere dağıttığımız cihazı hiçbir görme engelli kullanamıyor, bu yüzden görme engelliler için yaptığımız projenin duyurusunu bir görme engelli ekran okuyucusuyla okuyamıyor, bu yüzden tekerlekli sandalyedeki bir birey üst geçidin bir tarafından çıkabilirken diğer tarafından inemiyor, bu yüzden bir işitme engelli sizin engelliliğe dair yaptığınız duyurudan hiçbir şey anlamıyor, bu yüzden engellileri tek bir şehirde sınav olmaya

mahkûm ediyoruz, bu yüzden engellileri bir şeylerden sürekli muaf tutmaya çalışıyoruz, vesaire vesaire vesaire...

Maalesef ki bunları dile getiren engelli de genelde ukala, kendini beğenmiş, hiçbir şey beğenmeyen, kıymet bilmeyen, nankör, en kötüsü de engellilerin asıl ihtiyaçlarından bihaber olarak yaftalanıyor. Siz bu yaftalamalara hiç kulak asmayın dostlar. Sen eleştirmeden, ben eleştirmeden, nasıl yıkılacak engellilere özel köyler? Erişilebilirlik mücadelemizi her alanda nasıl kazanacağız? Ayrımcılık, ötekileştirilme nasıl son bulacak?

Unutmayın, bu ülkede engellilerin kazandığı her bir hak, karşılanan her bir ihtiyaç, tabanın, yani engellilerin mücadeleleri ve onlara samimiyetle destek olanların çabaları sonucunda elde edilmiştir.

Yazımı, Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi'nde geçen, her alanda şiar edilmesi gereken cümleyle kapatmak isterim:

NOTHING ABOUT US WITHOUT US!!!

Oyuna Devam

Pınar Yavuz

pinyav@gmail.com

Sayı 37, Mart 2017

Bir sosyal medya deneyinin videosundan bahsetmek istiyorum. Bu video iki sene önce çoklu engele sahip kişiler için çalışmalar yürüten Noemi isimdeki bir Fransız dernek tarafından hazırlanmış. Videodaki ailelere çocukları ile birlikte eğitimsel bir oyuna davet edildikleri söylenmiş. Çocuklar annesi ya da babası ile birlikte önceden hazırlanan bir mekâna geliyor ve aralarında bir paravanla birbirlerini göremeyecekleri şekilde oturuyorlar. Paravanın bir yanında çocuk diğer yanında annesi ya da babası bulunuyor. Karşılarındaki duvarda ise bir projeksiyon perdesi var. Bu perdede, yüzlerini komik şekillere sokan kadın ve erkekler beliriyor sırayla ve çocuk ve ebeveyninden perdede gördükleri kişiyi taklit etmeleri isteniyor. Katılımcılar komik yüzleri taklit ederken çok eğleniyor. Kimisinde gözlerini ve ağızlarını yanlara çekiyorlar, kimisinde dillerini çıkarıyorlar. Fakat sıra son bir kişiye geldiğinde çocuklar ekranda gördükleri kişinin taklidini yapmaya devam ederken, ebeveynler duruyor. Ne yapacağını bilemez bir halde etrafına bakıyor ya da üzgün bir şekilde yalnızca izliyorlar. Hatta bir baba kızının tepkisini görmek için paravanın diğer tarafına bakıyor.

Ne olduğunu tahmin ettiniz mi? Ekranda gördükleri son kişi kafasının arkasındaki başlıktan anladığımız üzere tekerlekli sandalyesinde oturan, göz ve ağız kayması nedeniyle ikinci bir engele de sahip olduğunu düşündüren bir kız. Bu kız işaret parmağını burun deliğine dayıyor ve havaya doğru bakarak gülümsüyor. Onu izleyen tüm çocuklar aynısını yapıyor ama aileler oyuna devam etmiyor. Video “farklılıkları çocukların gözüyle görelim” yazısı ile sona eriyor.

Video ile ilgili çeşitli tartışmalar da yapılmış yorum bölümünde. Bunun bir saygısızlık olduğunu bildikleri için ebeveynlerin taklidi bıraktığını söyleyenler var. Ya da çocukların

ekranda gördükleri kişinin engelli olduğunu anlamadıkları için devam ettiğini, eğer anlasalardı onların da yapmayacağını düşünenler. Bazıları ise ebeveynlerin yalnızca parmaklarını burunlarına sokmak istemediklerini yazmış. Ayrıca videonun ne anlatmaya çalıştığını anlamadım diyenler ya da videonun mesajının, engellilere saygı duymak ve çocuk gibi davranmayı onları üzecek şeylerden kaçınmak olduğunu savunanlar var. En çok yapılan yorum “Ne yani çocuk gibi davranıp engellilerle alay mı edelim?”

Videonun ne anlattığı çok açık. Ortada bir oyun var ve taraflar bu oyundan çok keyif alıyor. Engelli bir kişi dâhil olduğunda çocuklar oyunu sürdürüyor, yetişkinler ise oyundan çıkıyor. Çocuk farklılığı fark etmiyor ya da fark etse de bu onda davranış değişikliği yaratmıyor. Yetişkinler ise önyargı ile yaklaşım uygun olmadığı, ayıp olduğu, karşı tarafı üzeceği gibi çeşitli gerekçelerle engelli kişinin “oyun dışında” kalmasına sebep oluyor. Bunun örneklerini daha önce dergimizde paylaşılan pek çok yazıda da gördük. İşe yeni başlayan kör birine “Neden geliyorsun? Gelmene gerek yok ki “ denmesinden, çayını şekersiz içen arkadaşımızın bardağına sormadan atılan şekerlere; hastane bankosunda muayene için kayıt açtırmak istediğini söyleyen körü değil de yanındaki göreni muhatap alanlardan, yalnızca yardımseverlik temalı ders ünitelerinde yer verilen engellilere kadar engelliler yetişkinler tarafından çoğunlukla oyun dışında bırakılıyor.

Çocuklarla çalışan biri olarak çocukların genellikle farklı olanı hemen algıladıklarını söyleyebilirim. Engellilik de bu farklardan yalnızca biri ve çocuklar bununla ilgili konuşmaktan çekinmiyorlar. Daha önceki yazılarımdan birinde bahsettiğim bir olayı tekrar anlatmak istiyorum. Bir gün tenefüste rehberlik servisine farklı sınıflardan öğrenciler gelmişti. Kimisi benimle sohbet ediyor, kimisi de odadaki dergi ve oyuncaklarla ilgileniyordu. Yanımda üçüncü sınıflardan hafif düzey zihinsel geriliği olan bir kız öğrencim vardı. Ve ikinci sınıflardan bir başka kız öğrenci onu fark edip herkesin duyabileceği bir sesle “O özürlü mü?” diye sormuştu, ben de telaşlanıp duymazlıktan gelmiştim. Ama öğrenci ısrarla bir ki kez daha sorunca ben de sinirli bir tonda “hayır” yanıtını verip kafamı çevirmiştim. O an öğrencinin bunu kasıtlı yaptığını düşündüğümü hatırlıyorum – alın size önyargılı yetişkin davranışı. Fakat sonra o öğrencimin otizmliliği bir

kardeşi olduğunu öğrendim ve bu konuda çok bilinçli bir çocuk olduğunu fark ettim. Hayatında engellilik kavramı vardı ve bu onun için konuşulmaması gereken bir konu değildi.

Yine son sınıfın ikinci döneminde okulumuza nakil gelmiş hem Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu hem de Özel Öğrenme Güçlüğü tanısı olan bir erkek öğrencimiz olmuştu. Düşüncelerini organize etmekte ve odaklanmakta gerçekten çok güçlük yaşıyordu. Dolayısıyla bir sohbeti sürdürmekte ya da bazen karşı tarafın ne hissettiğini anlamakta zorlanıyordu. Bir gün bir sınıf arkadaşıyla tartışarak birbirlerine vurdukları için rehberlik servisinde görüşme yaptım. Görüşme sırasında hem çok fazla ve abartılı el kol hareketleri yapıyor ve karşısındaki ile neredeyse mesafe bırakmayacak şekilde ona yaklaşıyordu hem de bir anda konuyla ilgisi olmayan başka olayları araya sıkıştırıyordu. Dışarıdan bakan bir yetişkin için şaşırtıcı ve gülmek için kendini zor tutabileceği bir manzaraydı diyebilirim. Diğer öğrenci ise son derece ciddi bir yüz ifadesi ile arkadaşını dinliyor, onun yanlış ya da anlamsız cümlelerini sakin bir şekilde düzeltiyor ve kendi düşüncelerini dile getiriyordu.

Tüm bu anlattıklarımın çocukların engellilik de dâhil olmak üzere farklılıklara çok açık ve kabullenici olduğu sonucunu çıkarmak elbette ki yanlış olur. Ama çocukların aile ve öğretmen tutumlarından çok etkilendiğini, dolayısıyla bu yetişkin figürlerinin doğru uyarı ve yönlendirmeleri ile çocukların rahatlıkla farklı olanı kabullenip bir arada yaşama fikrini benimsediğini söyleyebilirim. Az önceki örnekte bahsettiğim hafif düzey zihinsel geriliği ve ayrıca bedensel yetersizliği olan kız öğrencimiz öğretmenin kabulü ve öğrenciyi hiçbir zaman hiçbir etkinlikte dışarıda bırakmaması sayesinde arkadaşları tarafından son derece sevilen ve desteklenen bir öğrenciydi. Yine bir başka sınıftaki hafif düzey zihinsel geriliği olan erkek öğrencimiz birinci sınıfa ilk başladığında olumsuz davranışları olan, arkadaşlarının eşyalarına zarar veren ve onlara fiziksel şiddet uygulayan, cümle kuramayıp isteklerini yalnızca tek bir kelime ile ifade eden ve iletişim sağlayamadığı için daha da saldırgan davranan bir çocuktü. İlk aylarda hem sınıf arkadaşlarının hem de velilerin çok büyük tepkilerine sebep oldu. Sınıf öğretmeni arkadaşım ise tüm bu olaylarda öğrenciyi dışlamadı, aksine korudu, veli ve öğrencilerin onunla ilgili olumsuz

etiketlemeler yapmalarına izin vermedi, çocuğun ebeveyni ile telefonda görüşerek ya da iş yerini ziyaret ederek sürekli irtibat halinde oldu ve bu arada çocukla ilgili yapabileceği çalışmaları yaptı. Bu öğrencinin yıllar içinde geçirdiği değişim ve sınıf içindeki kabulü ise, özellikle ilk geldiği dönem ile kıyaslandığında inanılmaz.

Bülent Ortaçgil ne demiş? “Biz hiç yenilmedik, biz hiç kaybetmedik desem yalan, oyuna devam.” Önyargılarımızı kırmaya çalışırken elbette arada sırada yenileceğiz, arada sırada kaybedeceğiz ama dünyaya bir çocuğun gözüyle bakmayı öğrendiğimizde ve kimseyi oyunun dışında bırakmayı hep birlikte devam ettiğimizde dünya çok daha güzel bir yer olacak.

Videonun linki:

<https://www.youtube.com/watch?v=WB9UvjnYO90&feature=youtu.be>

Ne Yerde Ne Gökte, Tam da Buradayım

Bahar Yavuz

psybahar@gmail.com

Sayı 42, Ağustos 2017

Burası defalarca geçtiğim, metrelerce yarı çevremin boşluk olduğu, zaman zaman koşturan insanlar ve onların yankılanan sesleriyle dolup boşalan bir alan. Onlarca kez aynı yerlerden geçip, yüzlerce kez aynı soru ve cümleleri duyduktan sonra kendimi otomatik pilota almışım gibi, zihnimi meşgul eden başka düşüncelerin arasından çıkarıp fırlatıyorum kelimeleri. Ve sonra yine aynı alışkanlıkla kaldığım yerden devam ediyorum. Derken zemin değişiyor, yürürken en çok keyif aldığım dar koridor... İçimde yanımdakini bırakıp doludizgin koşarak geçme isteği... Bu isteğimi gerçekleştirilmeden nihai hedefe ulaştırılıp park ediliyorum.

Kapıdan sonraki ilk koltuklar... Burası tahmin edilebileceği üzere bir uçağın yolcu kısmı. Yanımda halifeler dönemiyle ilgili uzun bir söylev çeken, görece baskın karakterli bir adamla, daha sakin ve pasif duran bir başkası oturuyor. Yol boyu hosteslerin bana bir şey sormak ya da söylemek istediklerinde eğilerek ve belli bir yumuşak tonla konuşmalarını sevgi gösterisi olarak algılayan sessiz adamdan zaman zaman ilginç cümleler duyuyorum: "Bak hostesler seni ne kadar çok sevdi." Bu cümleyi duyan kişi 4 yaşında değil 24 yaşında bir birey... "Biz de yanındayız tamam mı?" O bunu söylerken ben ağlayıp mızızlık etmiyorum, uçağım geç kalktığı için acaba kaçta inirim diye hesap yapıyorum. "Okuyor musun?" "Neyi bitirdin?" "Birincilikle mi bitirdin yoksa ikincilikle mi?" Sakin sakin bölümümü ve derece yapmak gibi bir amaç gütmemiş olduğumu söylüyorum. Hiçbir şey söylemiyor, mırıldanmıyor, hatta nefesinde bile bir değişiklik olmuyor yanımdaki sakin ve baskın diye etiketlediğim adamın - nasılsa hayatta etiketlerle yaşıyoruz öyle değil mi? Klasörlemesek nereden bileceğiz insanların ortaklıklarını? Ne zaman hostes yanıma gelse, susup onu ve beni bir UEFA maçı izler gibi izliyorlar. Ülkemizin yetiştirdiği güzide bir mühendis olduğunu öğrendiğim sakin

beyefendi en sonunda, hostesimizin başka bir yere koyduğu çantamı inişte bulmaya çalışırken bana zahmet vermeden yerinden çıkarıyor ve "Başka bir şeyin var mıydı ha? Kitap falan?" diyerek arkamı toplama görevini kendine iş ediniyor. Ben ne mi yapmak istiyorum? Aslında tam da o anda en gürültülü kahkahalarımın atıp deli gibi alkışlamak istiyorum. "Tebrikler beyefendi, çok güzel bir doğaçlamaydı, bir sonraki nerede oynanacak acaba?"

Neden mi herkesin milyonlarca defa yaşadığı bir deneyimle başlamak istedim? Çünkü söyleyecek bir sözüm var. Artık uçak beklerken ya da içinde beni rahatsız eden uygulamalara maruz kalırken, kafamda bir alternatifi çevirerek, içinde nefes almaya çalıştığım saçmalığın etkisini azaltmaya çalışıyorum. Son katıldığım bir etkinlikte konusu geçen fakat uygulamalarına dair detaylı bilgiye erişemediğim bir uygulamaydı bu seferki yol arkadaşım. Olay özetle şu: İtalya'da bir belediye vatandaşlarına mobil bir uygulama sunuyor, bu sayede insanlar haritası çıkartılıp noktaları belirlenen şehir konumlarında bulduklarında, bu yerlere dair ifadeler, yorumlar bırakabiliyorlar. Örneğin ben uçağın tam da o koltuğu haritalanmış bir alanın belli bir noktası olsaydı, içinde bulunduğum ironik hali yazarak nasıl davranılmayı beklediğimi ekleyebilirdim. Uygulama her ne kadar ışıklandırma, alt yapı gibi birtakım meselelerle alakalı bir amaca hizmet etmek için tasarlanmış olsa da, sakatlık açısından tasarlandığında erişilebilirlikten tutuma birçok başlığı taşıyabilecek halde sunulabileceğini hayal ediyorum. Kör bir kadınsam tacize uğradığım noktaların herkesçe bilinir olması, bir kampanya başlattığımda meselemi gözle görünür kılabilir, tekerlekli sandalyemle milyonlarca kez uyardığım araba sahibini caydıracak destek o konumu gidip de görenler tarafından daha yüksek sesle verilebilir, defalarca uyardığım okulum artık bazı taleplerimde gereksiz bahanelerle savuşturucu bir tavra bürünmekten vazgeçebilir... Şu an bulunduğum noktada insanların ne deneyimlediklerini, neye zorlanıp neyden keyif aldıklarını, kimliklerini ne kadar yaşayabildiklerini fark edip kendimce daha geniş bir bakış geliştirebilirim... Düşündüm düşündüm ve bir alternatif çıktı:

Havaalanı için ne güvenlikte, ne bilet kesim ve check-in'de, ne lavabolarda, ne ikinci güvenlikte, ne kapılarda, ne yer değişikliklerinde hiçbir kol çekiştirmesi, bel sarılmasına

ihtiyaç duyarak geçebiliyorum. İnsanlar o kadar alışmışlar ki ve biz o kadar görünür olmuşuz ki uçağın körüğünden istediğim gibi geçebiliyorum. Koltuklar falan Braille etiketlenmiş, çünkü hava yolu şirketleri her geri bildirimimizi hızla hayata geçiriyor. Yanımdaki beyefendi için bir şey bulamadım, bunun için sanırım yüzyıllar gerekiyor...

Peki ya riskler? Derdi muhatabına, varlığımızı uygulamadakilere gösterdik de karşılaşılabileceğimiz olası olumsuzluklar neler olabilir diye kafa yorduğumuzda karşımıza ilk çıkan güvenlik problemi olacak. Nasıl ki Facebook'tan Instagram'a, kullandığımız bir dünya uygulamayla takip ve tespit edilir, tercih ve zevklerine ulaşılabilir oluşumuz mümkünse, burada da daha geniş anlamda tedirgin hissetmemiz mümkün. Fakat hem buna dair bir kaygıyı anonimlikle çözmeye çalışmak, hem de aynı çalışma prensibini kullanan tüm uygulamaların eksikliklerine dikkat çeken bir bakışla eleştiriler sunmak nispeten rahatlatılabilir.

Yolculuklarımdan eğlence faaliyetlerime birçok şeyi keyifle tecrübe ederken, karşıma çıkan olumsuzlukların bir yerlerde görülüyor oluşuna duyduğum güvenle bir sonraki adımımı atmak şu aşamada hayal bile olsa beni epeyce mutlu ediyor. Çünkü biliyorum ki, farklı kimliklere sahip olanların hayatını zaman zaman kâbusa çeviren uygulamalar bazen marjinalize etme çabasına dönüşse de, bazen de görünür ve bilinirliğimizin miktarıyla ilgili oluyor. Sadece ikinci ihtimali gerçekleştirmek bile bağımsız bir yaşam için çok şey demek. O zaman, ne duruyoruz!

Engelli Süper Kahramanlar: İbretman'ler

İlke Çeperli

homoibretus@gmail.com

Sayı 42, Ağustos 2017

“Görmeyenlerin diğer duyuları çok kuvvetliymiş doğru muuuu?”

“Sizin hafızanız çok kuvvetliymiş, söyle bakayım 14678 x 25493”

“Bi kokla bakalım bulabilecek misin salataya neler koydum?”

Bu türden meydan okumalarla çok fazla karşılaştığımız gerçeğini fark etmemle krizi fırsata çevirecek dev bir proje tasarlamam bir oldu. İnsanların tapılması engelli ihtiyacını karşılayan Rain Man, Forrest Gump, Rizvan Khan gibi tanınmış figürleri gören halkımız, uluslararası arenada göğsümüzü kabartacak yerli ve milli bir ibretman arayışı içinde ve okulda, işyerinde, sokakta gördüğü her ibrettaşında bir star ışığı görmeyi umuyor.

Aziz milletimizin bu gereksinimine cevap vermek adına ben Homo İbretus, sizlerin huzurunda süper kahramanlığımı ilan ediyorum. Eeeey Forrest, sen koşarsın ama Mardin kapısından atlayamazsın.

Şaka bir yana, aktivizmle yapamadığımızı süper kahramanlık maceralarıyla yapabileceğiz. Bir okul engelli öğrenci almıyor mu? İbretman Kopya Çekiyor filmiyle önyargıları tekmeliyoruz. Ya da engelliler kısırlaştırılsın kampanyası mı başlatılıyor? İbretman Kısırlaşmaya Karşı, Mücverlerin Gücü Adına kampanyasıyla Twitter’ı sallıyoruz.

Bu yöntemle artık haber kuruluşları engelli farkındalığı kazandırmak adına her biri birbirinden farksız haberler yapmakla uğraşmayacak. Yapılan bir araştırmaya göre, farkındalık haberlerinin türlere göre dağılımı şöyle:

“Engeline rağmen üniversite kazandı, lisede okul birincisi oldu, TEOG’da fullledi” türündeki haberler toplam haberlerin % 46’sını,

“Aşk engel tanımadı, engelli çift dünya evine girdi” türündeki haberler toplamdaki haberlerin % 17’sini,

“Engeller sanata/spora engel değil, engelli atlet 100 metre koşusunda tam 100 metre koştu” türündeki haberler toplam haberlerin % 22’sini,

Kaldırıma park etmiş araba görselli haberler toplam haberlerin % 8’ini,

Engellilerin uğradığı ciddi hak ihlallerine ilişkin haberler toplam haberlerin % 4’ünü,

Engellilerin günlük hayatta kullanabilecekleri yeni teknolojiler ve yeni erişilebilirlik düzenlemelerine ilişkin haberler ise toplam haberlerin % 3’ünü oluşturuyor.

Sırf bu istatistikler bile, ilham figürlerinin farkındalık üzerindeki olumlu etkilerini gösteriyor. Yoksa, bizim evlenebileceğimize inanan insanların çay demleyemeyeceğimizi düşünmesini başka nasıl açıklarız ki?

Fena mı olur, biz de bu medyanın boşluklarını doldursak, İbretman Perde Asıyor, İbretman Kampta, İbretman’den Fizik Dersleri şeklinde bir İbretman serisi hazırlasak? Kim bilir belki bu yöntemle “Örneğini daha önce görmedik.” bahanesi de tarih olur.

Ama eğer dersenez ki, eşit yurttaşlığın evrensel bir ilke olarak kabul gördüğü bu çağda, en temel haklarımızdan yararlanabilmek için hayali jüriye kendimizi kanıtlamak zorunda olmamız adil değil, size verecek bir cevabım olmaz tabii.

Bahar Yorgunuyum

Gülcan Altun

guleycane@gmail.com

Sayı 37, Mart 2017

Evet! Sanırım bahar yorgunuyum. Bizim dergideki Bahar değil, mevsim bahardan yorgunum. Rahmetli bir ablam vardı. Babaannesi bahar gelince onlara; “dikkatli olun, ayağınızı yere sağlam basın, bahar gelince ağaçlar canlanmak için gücünü insanlardan alır” dermiş. Benim de her sene biraz daha iştahla mı çekiyor ağaçlar gücümü nedir anlamadım ama her sene bahar geldiğinde bir kat daha yorgunluğum artıyor.

Bu ay ne yazacağımı düşünürken kafamın boşluğunu, içimin huzursuzluğunu ve bacaklarımın sızısını duyuyordum ki Engin’in gelecek ay için ve Meral’in bu ay için yazdığı yazıları okudum.

Daha önceleri de çeşitli vesilelerle belirttiğimiz gibi biz dergi yazarları yayıma hazırlık aşamasında birbirimizin yazılarını okuyup görüş ve önerilerini alıyoruz. Ben de bu kapsamda Meral’in yazısını okudum ve yaram değildi. Daha doğrusu dün bir olay karşısında kendi kendime düşünürken Engin’in iletisinde aradığımı buldum. Bu doğrultuda biraz içimi dökeyim dedim açtığım Word dosyasına.

Kendimi hiçbir yere ait hissetmiyorum uzunca bir süredir. Ailem, akrabalarım, arkadaşlarım ve işyerim... Ülkem, yaşadığım çevre, mahallem ve apartmanım... Hiçbir yerde değilim ve dolanıyorum ortalıkta.

Kendimi, körlüğümü kendime itiraf etmiş ve kabullenmiş bir ergen olarak bulduğumda, artık ayaklarımı yere daha sağlam basmış ve umutla geleceğe doğru attığım kulaçları hızlandırmıştım lise yıllarımda. Derken fakülte yılları geldi çattı. Ülkenin kabul görmüş bir üniversitesinin, pek çok kişi tarafından hedeflenen bölümünü kazanmıştım. Başım

bulutlarda, ayaklarım boşlukta, yeni ortam, yeni bir hayat, yeni insanlar ve benim aileden uzak bağımsız harekete açtığım ilk yelken. Güzel bir duyguydu özgürlük...

Ancak zaman baş döndürücü bir hızla ilerliyordu. Gerçeklerle yüzleşmek zorunda kalmam uzun sürmedi. Daha üniversite yıllarında başlamıştı kaygılarım. Ne yapacaktım? Nasıl bir iş bulacaktım? Başarabilecek miydim?

Hayatı çok basit mi görüyoruz? Yoksa gerçekten basit de biz mi abartıyoruz? Soruların yanıtlarını hala tam anlamıyla buldum sayılmaz ama yaşamın bana iş kaygısından daha önce bir sürprizi vardı ve iş mücadelesinden önce sağlığımla ilgili savaş vermek zorunda kalmıştım. Ama kafamdaki, ne, nasıl olacak soruları bitmek tükenmek bilmiyordu ve ben körlüğümü kabullenme süreci kadar ötelemek istemiyordum şimdi olması gerekenleri.

Öyle de yaptım. Okuduğum bölümde bana ekmek olmayacağına duyduğum inançla bir kez daha üniversite sınavına girdim ve daha kolay iş görürüm diye eğitimle ilgili bir bölümü kazandım. Ancak o zamanlar aldığım duyumlara göre engelliler öğretmen olarak atanmadan önce bir kurula giriyor ve olur almaları gerekiyordu. Çifte engelliydim ve hastalığım bana yeni kötü sürprizler yapabiliirdi. Bu gerçeği biliyordum. Dolayısıyla benim bu oluru almam çok zor görünüyordu. İkinci öğrencilik serüvenini bir gün tekrar açabilmek ümidiyle rafa kaldırdım. Memurluk için açılan sınavları takibe başladım.

Mülakatında elendiğim ilk deneyimin ardından ikinci sınavda işe alındım ve çalışma hayatı başladı. Tabii ki olması gerektiği gibi kendi bölümümle ilgili bir kadroda değildim. Aslına bakarsanız bu bir ülke gerçeği ne yazık ki. Birçok kişi okuduğu bölümden çok başka alanlarda çalışıyor ülkemizde. Muhakkak duymuşsunuzdur, sınıf öğretmeni yapan astronomi bölümü mezunları olduğunu. Ancak engelliler konu olunca bu elemeler en baştan yapılıyor. Çünkü yöneticiler sistemin düzenlemeleri yapıldığında engelli çalışanların da çok daha iyi işlere imza atabileceklerine inanmak istemiyor veya ekstra gereksiz bir uğraşı sayıyorlar kendilerine bu uyarlama işini.

Tüm bunları niye mi anlatıyorum? Böyle böyle yirmi üç yaşına kadar hep önümde hedeflerim, başarmam gerekenler, aşılacak engeller vardı. Bu iyi bir şeydi. Aşılacak engellerle daha yaşanılabilir oluyordu hayat bence. Memuriyete girişimle birlikte her şey durağanlaştı. Zaman geçiyor, tarihler değişiyordu ve ben selin önündeki bir çöp tanesi gibiydim. Akıntıya karşı kulaç atmak için ara sıra dikeliyordum. Bakıyordum önüme arkama. Anlamsız çabalamalarla direnç katıyordum yaşama. Fakat sürüklendiğim duygusunu atamıyordum üzerimden bir türlü.

Neyse ben bu yazıyı yazmaya başladığımda çok başka şeyler vardı aklımda dedim ya içimi dökmek istedim ve dökerken dökerken çağıldadı yüreğimdeler. Asıl canımı sıkan ise insanlar... Arkadaşlarım veya diğer bulunduğum pek çok ortamda insanların şahsıma yönelik konuşmaları ve ses tonlarından küçük mutluluk, umut ve hayranlık kırıntılarıyla karşılaşıyorum çok zaman. Benimle sohbeti derinleştirip muhabbeti ilerlettiğinde insanların gözlerinde umut ve mutluluk cıvıltılarının arttığına tanık oluyorum çok zaman. Hatta benim de insanlarla samimiyetimin bir yansıması olarak muzip şakalaşmalarına aynı şekilde karşılıklar alıyorum. Salt engelime ilgili olmuyor, bu şakalaşmaların okuyanlarca böyle yorumlanmasını istemem. Yanlış anlaşılmasın. Engelimle ilgili şakalara, haddi aşmadığı sürece, ben de katılırım. Ancak gene de engelli olmayan arkadaşlarım, tanışlarım arasında nedense bir tık geride gibi hissediyorum kendimi. Sanki bir gören rehberliğinde olması gerektiği gibi bakıyorlar bana. Belki de bana öyle geliyordur. Şimdi söylesem, sorsam, "Saçmalama! Sana öyle geliyor. Bunu da nereden çıkardın?" derler zannımca.

Bir örnek vermem gerekirse, uzun bir zaman önce sevdiğim gören bir arkadaşla birlikte diğer bir grup kör arkadaşla buluştuk. Birlikte gezinirken deniz kıyısındaki beton bloğun üzerine oturduk. Arkadaşlardan birkaçı ki onlar da kördü, ayaklarını denizden yana sarkıttılar. Deniz dalgalıydı ve hatta birinin paçaları hayli ıslanmıştı. O bu durumdan rahatsız değil, bilakis hoşlanmıştı. Ancak görenler eminim onun kör olduğu için paçalarını koruyamadığını düşünmüştür. Neyse benim söylemek istediğim asıl şey bu değil. Bu arada ben de bacaklarımı denizden yana sarkıtmak için dönmeye davrandım. Ancak birlikte geldiğim arkadaş dönmemi istemedi. O denizden çok korkan birisidir. Ben

korkmuyordum. Denizle bir sıkıntım yoktu ve yüzme bile biliyordum. Benim canım ayaklarımı denize doğru sallandırmak istiyordu ama o buna izin vermiyordu. Peki bana bunu yaptırmama hakkını nereden kendinde görüyordu? Bilmem anlatabiliyor muyum? O benim sahibim değildi. Ben onun koruması altında bir bebek değildim. O ve ben arkadaşlarımızla buluşmak üzere birlikte hareket etmiştik ve bana görme anlamında rehberlik etmişti, hepsi bu...

Başka kimi durumlarda da sürekli bir sınır ötesinde bırakılıyor gibi hissediyorum kendimi. Onlar bir boyuta geçiyorlar ve bana sen burada bekle diyorlar gibi. Mesela akrabalarımınla paylaştığım bir Whatsup grubumuz var ve orada birçok fotoğraf paylaşıyorlar. Daha önce uyarmış olmama karşın ki benim uyarmama gerek olmadığını düşünmeme rağmen, paylaşılan fotolarda ne olduğuna dair bir etiketleme yapmıyorlar. Fotoğraflardan sonra yapılan yorumlardan o resimde ne olduğunu tahmin ediyorum ben de ya da önemsemiyorum, kaynayıp gidiyor. Gerçi insanın ailesi ve akrabaları söz konusu olunca galiba seni bir kör olarak düşünmüyorlar. Ya kör olmana fazla alışıp adapte oluyorlar ve onların yanında olduğun her an her ihtiyacın giderilmiş zannediyorlar. Veyahut senin körlüğünü kabullenmiyorlar. Dolayısıyla seni kör görmediklerinden ekstra bir şey yapmıyorlar. Aslında hepsi başka olaylarda doğruluyor kendini. Sorun da bu: Ben körüm ve bunu böylece anlamadıkça çözülmüyor hiçbir şey.

Gene insanların seslerinde, seslerine farkında olmadan kattıkları tınıda, o tınının ele verdiği bakışlarında yakalıyorsunuz gerçek duygularını. Yanınızdaki herhangi başka birine baktığı gibi bakmıyor size. Konuşmasındaki üslubunda çok daha fütursuzca sergiliyor bunu. Hem de öylesine bir umursamazlıkla yapıyor ki bunu, ona göre normal, olması gereken tavır bu.

Bunun için en net ve belirgin örneklerden biri, herkesin çok daha iyi algılaması için bu örneği vermek istiyorum, görmeyenler için yapılan bir çalışma. Turkcell'in Hayal Ortağım uygulaması. Oraya üye oluyor ve hizmetlerinden faydalanıyorsunuz. Ben çok etkin kullanmadım bu uygulamayı ancak ilk üye olduğum zamanlarda birkaç kez aramıştım ve hayli ilginçime gitmişti, garipsemiştim. Aradığınızda sistemdeki konuşmacı ses karşılıyor

sizi ve yapmanız gerekenleri söylüyor. Bunu söylerken size, "siz", demek lüzumunu hissetmiyor ama. Mesela "tuşlayın" demiyor da "tuşla" diyor. Bu ne samimiyet bacım, diyesi geliyor insanın. Sen kimsin? Ben kimim? Nereden tanışıyoruz? Siz hiç aradığınız alelade bir çağrı merkezinde dahi sistemin size sen dediğine tanık oldunuz mu? Bunun için engelli olmanız gerekir. Yoksa otomatik ses sizinle asla samimiyet kurmaz. Samimiyet için muhatabının engelli olması şart. Anlıyorsunuz değil mi?

Ey 2017 Martı, sadece soğğun, referandum çekişmelerin, Almanya ve Hollanda krizinle değil, geçmiş kırk yılın ağırlığıyla bana daha bir kasvetli geldin. Yordun beni. Nisanda toparlamak istiyorum kendimi. Elbette iyilik perisi gelmeyecek ve çevremdeki insanlara sihirli değneğini değdirmeyecek ama ben akışına terk edeceğim olan biteni geçmiş kırk yılda yaptığım gibi.

Şimdi Bana Kaybolan Yıllarımı Verseler

Engin Yılmaz

engin_yilmaz@yahoo.com

Sayı 39, Mayıs 2017

Sanırım Mart ayıydı. Kahvaltıda, Sevda bir gözlemini paylaştı bazı gören kör arkadaşlık ilişkilerinde şahit olduğu. Her nedense, kimilerinin kör arkadaşına tüm dertlerini, beklentilerini uzun uzun anlatıp, sıra kör kişinin anlatacaklarına geldiğinde, bir bahaneyle konuyu nasıl da değiştirip ortamdaki ayrıldığı veya işi yine kendine yonttuğuna dikkati çekiyordu. Üstelik buna da iyi bir kılıf uyduruyordu: “Sen ne kadar iyi bir dinleyicisin, psikolog olmalıymışsın vallahi”. Biz körler de oh ne güzel, toplumda kabul görüyorum duygusu uğruna bu Güzin ablalık abilik rolünü seve seve kabul ediyorduk. Öyle ya, Y kişisi bizi adam yerine koyup dertlerini paylaşmaya değer bulmuştu, kim oluyorduk da ötesini sorguluyorduk ki zaten? “Vallahi kör olduğumu unutuyorum, yaptıklarını ne kadar takdir etsem az”, gibi cümleler yeter de artardı bize.

Mürşide de anlattığı sorunların nasıl da genelleştirilip küçültüldüğünden bahsetti tam sohbetin orasında. İşle ilgili problemleri anlatmak için bir danışmana gittiğinde aldığı yanıt şu olmuş: “İyi de bunları diğer arkadaşların da yaşıyor, niye büyütüp üzerine alınıyorsun ki?”. Bir iş yerinde herkes işe başladığı halde, sırf bilgisayarına ekran okuyucu geç kurulduğu için, her şeyden geri kalmayı büyütecek ne vardı ki, olay körlüğün fitratında böyleydi, bekleyeceksin, sabredeceksin, sana verilene razı olup şükredeceksin. Rahatsızlığı dillendirmek, olsa olsa bir kompleksin, nankörlüğün ve hadsizliğin göstergesi olabilir.

Neticede galiba bazı ilişkilerimizi yürütmek için, tüm dert ve erişilebilirlik sorunlarımızdan arınmış süper kahramanlar gibi görünmek zorunda kalıyorduk. Hata yapma lüksü olmayan prenses periler gibi sanılmak. Körlükle ilgili dertlerimizi paylaşmak kör gibi

olmaya delalet ki, hayatını bundan uzak durmaya adanmış biri için ne büyük bir kâbus olurdu bu dudakları uçuklatan?

İşte sohbetin burasında Sezen Aksu'nun Serçe albümündeki o unutulmaz şarkı geldi yerleşti dudaklarıma, beynime: "Şimdi bana kaybolan yıllarımı verseler, şimdi bana seninle bir ömür vaat etseler, şimdi bana yeniden ister misin deseler, tek bir söz bile söylemeye hakkım yok."

Dedim ya, aslında bu yazıyı Mart civarları yazdım, ama araya CSUN ve seçimler girince size sunmak bugüne kısmet oldu. Anılarımı şöyle bir geriye sardığımda, kendimizi etrafımıza kanıtlamak için kaybettiğimiz yılları hatırlamaya başladım. Bir taraftan o sıralarda EEEH Dergi'de yazamamanın kabızlığı, diğer taraftan bindiğim taksiciye, yolu tarif edebileceğimi inandırma çabası. Öbür yandan Meral Hanım'ın, dergi ekibinde olmanın torpiliyle, erken okuma şansına eriştiğim Mart sayısında çıkan "Hüzünlü Kek" yazısındaki satırları. Sanırım bunları yazmalı, paylaşmalıydım. Bu kadar umutsuzluğun içinde yine de içimde bir yerdeki umut kıvılcımlarını da haykırmalıydım ama.

Kaybolan, bize kaybettirilen yıllarımız daha çocuk yaşlarımızda başlıyordu. Kimilerimiz yanımızdaki arkadaşımız mahalle okuluna giderken, daha 6 - 7'lerimizde ailelerimizden koparılıp, ayrılık travmasıyla başlıyorduk adeta hayata. Diğerlerimiz de, o yaşlarda ilk ayrımcı muamelelere şahit olup arkadaşıyla gittiği aynı okula alınmıyor, alınsa da, arka sırada bir yere oturtulup biblo gibi davranılmaya başlıyordu. Her iki durumda da, farklı oluşumuzun nasıl da kötü bir şey olduğu kazanmaya başlıyordu zihnimize, yüreklerimize. Ah o okul yılları, bir yanda, Engin bile başardı övgüsünü duymak uğruna çekilen eziyetler, diğer yanda, bir an önce hafta sonu, tatil gelsin de şu yatılı hapisneden kurtulayım diye edilen dualar. Bir köşede kapuska ve taşlı bulgurla aç yatan çocuklar, diğer köşede, seni bu okula niye aldılar laflarına karşı akıntıya kürek çeken öğrenciler. Bir okulda yetersiz eğitim kalitesi nedeniyle sınavlara hazırlanamayan arkadaşlar, diğer bir okulda test, ders kitabı okutacak kimse bulamadığı için çözdüğü soruları tekrar tekrar çözen körler.

Sonraki yaşamımızda bize yaşatılan ek kaygı ve stres verici olaylar. Herkes sınavda çözeceği sorulara odaklanırken, karşılaşacağımız okuyucuyu düşünmek zorunda kaldığımız günler geliyor hatırıma. Şöyle bir silkiniyorum uyanmak için kâbustan, bu sefer, başkaları iş görüşmesinde kariyerlerini planlarken, bizlere söylenen “Sen buraya nasıl geldin hafız” soruları, “Firmamızın sizin için alt yapısı yok” yanıtları uçuşuyor beynime. Şöyle bir tokatlıyorum kendimi uyanayım diye, o da ne, kulağımda “Sizin burada çalışmanız zor, başka bir bölüme geçmek istemez misiniz?” sözleri yankılanıyor. Derken daha en yakınınızdakilerin, “O kadar güzel kız, gitmiş özürünü bulmuş evlenmek için” fısıldaşmaları vuruyor ta içimde bir yerlere.

Bu düşüncelerle boğuşmayı bırakıyor, stresimden arınıp bir tatil kredisi çekeyim diyorum, “Efendim, ya el yazısıyla bir yazı, ya da iki şahit” diyor bankacı noter. Uçakla keyifli bir yolculuğa çıkayım diyorum, refakatçiniz yoksa binemezsiniz diyor kabin görevlisi.

Ben bu kadarını yazdım daha da uzatmamak için. Ama size zorla kaybettirilen yıllarınızı şöyle bir gözünüzün önüne getirin. Durup zorlayın düşüncelerinizi, bir gerçekle karşılaşacaksınız. Size kaygı ve streslerle kaybettirilen yılların nedeni körlüğünüz ve farklılıklarınız değil, bu farklılığın olumsuz bir şey olduğunu dayatan eko sistem. Çevrenizdeki iş planlarını belirli bir tipolojideki insan türüne göre yapan işverenler mesela. Anlatacağı konuyu yalnızca belirli bir gruba kavratılabileceğini düşünüp kalan herkesi dışlayan öğretim engelliler örneğin. Sizi ancak kendi sorunlarını dinleyebildiğinizde hatırlayan, sizin dertlerinizi ise, anlamsız alınganlıklar gibi gören arkadaşlarınız misal. İşte gerçekten bunu fark etmeye başladığınız an, o kayıp denen yıllar kayıp olmaktan çıkıyor birden.

Şimdi gelin biraz daha kurcalayalım hatıralarımızı. Hangisi daha da kaybettirmiş yılları bize? Deminden beri anlattığım çevresel dayatmalar mı, yoksa kendimizi hep aşağıda, hep alтта görüp sağlam olana özenme çabamız mı? Etrafımızdaki engellemeler mi, kanıksadığımız bozuk, eksik olma duygumuz mu bizi yıldırır? Biraz daha açık sorayım soruyu. Hangisi daha yıpratıcı, bir işe, bir okula kabul edilmemek mi; adamlar haklı, ben

nasıl yaparım ki orada düşüncesi mi? Hangisi daha acı verici? Kaldırımında dizinizi bereleyen mantar mı, aman kimse bilmesin, çarptığımızı görmesin diye bastonu yaşamımıza koymayıp, götürecekt kimse olmadığı için arkadaşımızla buluşmaya gidememek mi? Hangisi daha hüzünlü? Okeye dördüncü olamamak mı, erişilebilir bir okey takımı yapmak için uğraşmamak mı?

Sorular, sorular, sorular... Uzatması mümkün, ama ben anlatabildim sanırım meramımı. Böyle diyordum yazımda mart civarlarında. Derken seçimler geldi. Malum erişilebilir ve tek başına oy kullanmanın yollarını aradık hep birlikte. Önemli bir geçici kazanıma da imza atmaya başladık başarmasına ama sağlam olanlara özenme maalesef burada bırakmadı yakamızı. O derece hayati bir seçimde nasıl olurdu da tek başına oy kullanmaya kalkardık? Ya mührü basamazsak ne olurdu? Bu işler ciddi işlerdi, oyun değildi. Evet böyle şeyler yazıldı. Kendini bu kadar değersiz ve çaresiz bulan, yanında bir gören olmadan tek başına eksik, yarım olduğunu kanıksayan yazılar, düşünceler. İşte o zaman anladım ki, çevremizdeki dayatmalar bize düşündüğümüzden çok daha fazlasını kaybettirmeye başlamış, kendi öz benliğimizi.

Tüm bunları düşünmeye başladığım an, o kayıp yılları bir daha değerlendiriyorum zihnimde. Dönüp geriye bakıyorum da, bugün böyle bir yazı kaleme alabiliyorsam tüm samimiyetimle, bunu sanırım o kaybolan yılların öğretilerine borçluyum. Evet, herkes kadar acı çekip, yıprandık, örselendik, ötelendik belki, ama evet tam da bu ötelemeler, ayrımcılıklar öğretti bize mücadele etmeyi, direnmeyi, sorgulamayı. Evet, hissettik çaresizliği, boş vermişliği, samimiyetsizliği, ama evet tam da bu duygular gösterdi bizlere başka bir dünyanın da mümkün olabileceği umudunu. Yani bir taraftan kayıp gibi görünen yıllar, aslında gerçeğin farkına varmamızı sağlayan bir öğretiydi bazılarımız için: biz kendimizi kayıp görmedikçe, hiçbir şey kayıp değildir. Biz kendimizi eşit ve farklı gördükçe, aslında yaşadıklarımız farkındalığa giden uzun yolun parçalarıdır. Bu nedenle en sonunda şunu düşündüm, şimdi bana kaybolan yıllarımı verseler, yeniden ister misin deseler, tek bir söz söylemeye hakkım yok. Çünkü beni ben yapan, burada yazdıran o kayıp yıllar olmuş. Ve biliyorum ki, ancak ezildiklerinin farkında olanlar değiştireceklerdir dayatılan normallik algısını.

Umudumuzu Kaybetmemek İçin Yapabileceğimiz Egzersizler

Eylem Yurtsever

eylemyurtsever@gmail.com

Sayı 41, Temmuz 2017

Umut da beyin gibi, kaslar gibi kullanmazsak, unutursak kaybolacak, yağ bağlayan; diğerlerinden tek farkı soyut olan bir organımızdır. Umuda organ dememin nedeni tıpkı ayaklarımızın yürümeye devam etmemizi sağlaması gibi, onun da yaşamaya devam etmemizi sağlamasıdır.

İnsan umudunu neden kaybeder? Bunun bir sürü sebebi var; ama bence en çok geçerli olan sebep, insanların kendisini yeterince anlayamayıp başkalarına anlatamamasıdır. Öyle ki, insan kendisini yeterince anlayamadığını bile idrak edemeyebilir.

Ergenlerin en büyük sorunudur anlaşılammak. Aynı zamanda bu sorun, ergenlerle toplumda farklı olarak kabul edilen insanların ortak noktasıdır.

Bir engelliye "Senin sahibin yok mu?" diye sormak onun erginlenmediğini düşünmekle aynı anlama gelir bence.

Erginleme, TDK Sözlük'te şöyle açıklanmış:

"Birini bir konu üzerinde aydınlatıp onu gerekli temel bilgi ve becerilerle donatarak ergin ve yetişmiş kılmak."

Bireylerin ergin kişiliğe, belli yaş kümesine, kimi inanç kümelerine girişlerinde yapılan tören."

İkinci tanım toplumbilim terimlerine dahil edilmiş TDK'da. Oysa bir engelliye kaç yaşında olursa olsun bu soru soruluyor. Bu soru ya da bunun gibi sorular...

Yani bir engellinin erginlenmiş bir birey olduğu kabullenilmiyor.

Ya da hapse düşmüş bir kişiye her zaman aynı suçu işleyeceği düşünülerek davranılıyor. Aslında o da erginlenmemiş sayılıyor bir bakıma.

Eşcinsel birisine kendi cinsinden herkese saldıracakmış gözüyle bakılıyor ya da.

Bunların hiçbiri olmasa da herhangi bir şekilde farklı ve anlaşılammış hissedebiliyoruz işte. Peki, biz ergen miyiz? Neden farklı hissediyoruz kendimizi? Anlaşılammış... Bu konuyu kendi içimizde sorgulamamız amacıyla kasti olarak burada bırakıp; sadece umudumuzu azaltan bir faktör olarak bakarak; anlaşılmamaktan dolayı azalan umudumuzu nasıl arttırırız, buna bakalım. En azından bende işe yarayan bazı egzersizleri anlatayım sizlere:

1. Sabah kalktığınızda serbest yazma yöntemiyle üç sayfa yazın. Serbest yazma yöntemini şöyle açıklayabilirim: kalemi/klavyeyi hiç bırakmadan/kaldırmadan aklımıza gelen her şeyi, cümle kurulumuyla, daha doğrusu gramerle hiç ilgilenmeden yazmak. Aklımıza bir şey gelmediği takdirde en son gelen sözcüğü aklımıza bir şey gelene kadar defaatle yazmaya devam etmek. Bu yöntemi masal anlatma kursunda Judith Lieberman'dan öğrenmiştim. O da Julia Cameron'un yaratıcılığı geliştirmek için yazdığı bir kitabında okuyup uygulamış.

2. Eğer hayvanları seviyorsanız birini birkaç dakika sevin. Onlardan korkuyorsanız bir bitkiyi sevebilirsiniz. Şu yaşa geldim, her defasında bir kediyle bir insanın nefes alıp vermesinin ne kadar aynı olduğuna şahit olduğum her anda aynı derecede şaşırıyorum.

2. A: Bir zümreden, kişiden ya da herhangi bir insan topluluğundan, farklı olduğunu düşündüğünüz için hoşlanmadığınızı keşfettiğiniz an onların yanlarına gidin ve sadece DİNLEYİN. Tıpkı bizim gibi, kendiniz gibi güldüğünü ya da şaşırdığını göreceksiniz.

Bu durumu çocukken bir kumsalda Hollandalı birisinin gülmesi üzerine keşfetmiş, babama: "Bunlar da bizim gibi gülüyor," demiştim hayretle.

2. B: Başka kültürlerin hayvan taklitlerini dinleyin, onların bu hayvanların sesleri üzerine yaptığı çeşitleme yansıma seslerinin hepsinin de isabetli olduğunu göreceksiniz. Sonra belki de benim düşündüğümü düşünür, bu yansımaları insanların gerçeğe bakış açılarıyla paralel görebilirsiniz. Yani bir köpek hem "hav" der hem de "vuf". İki görüşün de gerçeği farklı olmasına rağmen ikisi de doğrudur.

3. Bir insanın ya da hayvanın nefesine kendinizinkini uydurun ve öylece oturun. Konuşurken bile karşınızdakinin nefesini dinlemeye ve uyum sağlamaya dikkat edin. Onu daha iyi anladığınızı görebilirsiniz böylece.

Şimdilik bu kadar. Bu egzersizleri yazmamın nedeni onları uzun zamandır yapmadığımı fark edip hem kendime, hem de sizlere hatırlatmak istemem. Tıpkı kas gibi, bu egzersizler devamlılık olmazsa işe yaramaz.

Kolay gelsin...

Umarsız Aşka Gazel

Burak Sarı

buraksari2014@gmail.com

Sayı 36, Şubat 2017

Yine bir iş günü sonlanmıştı. Oldukça bezdirici, monoton, bıktırıcı, bunaltıcı! Fakat henüz gün bitmemişti. Bu yorucu günü devirebilmek için iki tane de toplantının üstesinden gelmek gerekiyordu. Olanca sıkılmışlığıyla yöneldi kapıya. Ücretli kölelerin, gün yüzü görmeden çalıştığı ve beyaz yakalıların insan doğasına aykırı bir şekilde benimsediği beton yığınının kapısından dışarı adımını atmasıyla güzelim bahar esintisinin ciğerine dolması bir oldu.

İçine düştüğü cennetin cazibesi, kaplayıvermişti tüm benliğini. Yıllardır zihninin en güzel köşesinde özenle sakladığı, Orhan Veli dizeleri hücum etti diline bir anda. “Beni bu güzel havalar mahvetti.” Bu cümleyi, tutsaklıktan özgürlüğe geçişin anahtarı gibi değerlendirmişti hep. Özellikle tahrikkar Nisan günlerinde değil eve ekmekle tuz götürmeyi, kendisini götürmeyi dahi unutmak isterdi. Bastonunun yerle temas ederken çıkardığı ses, özgürce dolaşma hissini besliyordu. Baston kullanmaya başladığı ilk günden itibaren, bu sesi duymaktan inanılmaz haz alıyordu. O nedenle gururuna yediremediği için baston kullanmayan körleri bir türlü anlamamıştı. Nisan rüzgârı benliğine temas ederken, elindeki baston ufak bir kaçamak için zorluyordu onu.

Evet, bu günü kendine ayıracaktı. Önce toplantılardan kurtulmalıydı. Hızla, toplantılarla ilgili Whatsapp grubuna, çok hasta olduğunu ve bu gün toplantılara katılamayacağını yazdı. Teknolojik yazı dilini seviyordu, telefonun otomatik klavyesindeki dört kelimeyle çözmüştü işi. Böylece, pot kırma ihtimali ortadan kalkmıştı. İstese, arayıp katılamayacağını belirtebilirdi. Ama bir kere karar verilmişti ve kaçamak yapılacaktı. Her şey kitabına uygun olmalıydı. Telefonu yerine yerleştirmeden önce radyo uygulamasını açtı ve kulaklıkları kulağına geçirdi. Bağımsız harekette, işitmenin önemini biliyordu.

Ancak uzun mücadeleler sonucunda erişilebilir hale getirdikleri yollara, bölgeyi avucunun içi gibi bilmesine ve refleks gücüne güvenerek kural ihlali yapabiliyordu. Radyoyu açar açmaz: hafif bir ürperti, sevinç ve hayretle karışık bir duygunun içine düşmüştü. Aşına olmadığı bir melodi çalıyordu ama sözlere oldukça aşınaydı. “Ama ben geleceğim akrepten güneş şakağımı yese de.” “Ama sen gideceksin, dilin tuzlu yağmurlarca yakılmış.” Yıllardır severek okuduğu dizelerdi. Umut yüklüydü ve en önemlisi, en çetin koşullara direnip umudu söküp almayı öğretiyordu. “Ölebiliriz bu yüzden, ben senin uğruna sende benim” diyerek sonlanıyordu şiir. İspanya iç savaşı sırasında faşistlerce katledilen yazar ve şair Federico Garcia Lorca’nın bir şiiriydi. İspanyol motifleriyle bezenmiş bir melodi halinde akıyordu sözler kulağına. Lorca diye düşündü, gerçekten yaşatılması gereken bir değer. Maalesef, toplumumuzda fazla tanınmaz. Tanıyanlar da, eşcinsel olduğunu öğrendiklerinde, hayretle maskeledikleri homofobiyi gizleyemezler. Okul yıllarında, Arkadaş Zekai’yle ilgili girdikleri tartışmayı hatırladı. Zekai’nin şiirinden, katledilişinden bahsederken Zekai’nin eşcinsel olduğunu söylemiş, bir türlü inandıramamıştı. İş iddiaya kadar gitmişti.

Ne garip dedi, toplumun en ileri kesimleri bile geleneksel kalıpları kırmakta zorlanıyor. Ama kırılmak zorunda çünkü buzdağı aşınmaya başladı. Kadın sorunu konusunda, ezilen uluslar konusunda, ekoloji konusunda, şimdi de LGBT’ler konusunda bayağı yol alındı. En azından, toplumun yazarçizer takımı kalıplarını kırıyor. “İnsani olan hiçbir şey bana yabancı değildir” sözünü sahiplenmenin hakkını veriyorlar. Ama engellilik konusunda ilerlemelerine daha çooooook zaman var. Çünkü engellilik konusunda ayrımcı bir bakış açısına sahip olmadıklarını düşünüyorlar. Özellikle yazı dilinde, gelenekçi olmadığını savunanlar bile “Kör topal ilerlemek, politik körlük.” vb. ilkel kavramları kullanıyorlar. İmkânsız bir şeyi anlatmak isterken, engellilik üzerinden örneklendiriyorlar.

Yine yıllar önce geçen bir diyalogu hatırladı. Bir kitap sohbeti sırasında, konu Engels’in “Anti-Dühring” kitabına gelmişti. Arkadaşına dönerek, Dühring’in kör olduğunu biliyor muydun diye sormuştu. Hayır yanıtını alınca, kitap bu coğrafyada yazılmış olsa bilirdin. Çünkü böyle bir kitap yerine, “Kör topalla başlayıp körlükle sonlanan iki sayfalık bir dergi köşesiyle karşılaşabilirdin.” demiş, uzun süre gülüşmüşlerdi. Hatta bu espri kulaktan

kulağa yayılmış, böylece çevrelerindeki insanlar lügatlerinden bu cümleleri atma çabasına girmişti. Evet, kalıpları tuzla buz edecek bir kesimdir bu. Ama toplumun diğer katmanlarını nasıl dönüştürürüz bunun üzerine düşünmeli.

Derinliğinde kaybolduğu düşünce dünyasından, hoyrat bir elin belini kavramasıyla çıktı. Orta yaşlı bir adam “Hem görmüyorsun, hem de kulağına o aptal şeyi takmışsın yeri boylayacaksın.” diye avaz avaz çemkiriyordu. Karşı atağa geçmesi çok kısa sürdü. Sana ne? Sen her gördüğün kadının beline mi sarılıyorsun böyle? Sana belimi kavrama hakkını ve hesap sorma hakkını kim verdi? diye olanca şiddetiyle püskürttü adamın salvosunu. Size iyilik yaramaz zaten diye başlayan bilindik hakaret tekerlemeleriyle adam uzaklaştı. Saatine baktı, iki saattir yürüyordu. Günü daha keyifli hale getirmek gerek diye düşündü ve hızla geride kalmış otobüs durağına yöneldi. Otobüslerde iç seslendirme olayı başarıya ulaşmış, şoför ve yolcular tarafından sabote edilmediği sürece durakları söylüyordu. Fakat dış ses olayı henüz tam oturmadığı için duraktaki insanlara sorulmak zorunda kalınıyordu gelen araç. Bu da, çeşitli işgüzarların yanlış araca yönlendirmesi gibi komik durumlar doğurabiliyordu. Neyse, bu sefer kibar ve keyifli birisine denk gelmiş ve gelen araca sorunsuz yönlendirilmişti. İki durak ilerlediklerinde, durakların seslendirilmediğini fark etti ve ufak bir uyarıyla sesi açtırdı. “Koskoca otobüsleri konuşturduk, bunlara da sesi kapatmamayı öğretebiliriz.” diye düşündü içinden.

Otobüsten inince biraz ilerleyip, o meşhur çam ağacına denk geldi. Buradan itibaren kılavuz çizgiyi takip ederek, 100 metre ilerdeki Agop’un Meyhanesi’ne ulaşmıştı. Burayı, yaklaşık 5 yıl önce keşfetmişti. Oldukça nezih ve sıcak bir mekândı. İlerleyen zamanlarda, Agop amcayla da dostlukları gelişmişti. Ailesinin bir kısmı, mübadele sırasında sıkıntılı bir şekilde göç etmiş, bir kısmı Müslümanlaşarak ülkede kalabilmişti. 6-7 Eylül yağma olayları sonrasında, her şeye rağmen tutunabilen gayrimüslim işletmelerinden biriydi. Agop oldukça ileri görüşlü ve insan canlısı biriydi. Bizim meşhur çamdan itibaren olan sarı çizgiyi o yaptırmış, dükkânına rampa koydurmuş, Braille menü eklemiş, hatta işaret dili bilen bir eleman almıştı. O nedenle engelli müşterisi de çoğalmıştı. Bu tutum çevredeki birçok işletmeye ilham kaynağı olmuştu. Agop’la kısa

ama keyifli bir sohbetten sonra yavaş yavaş kalkmaya yeltendi. Ama Agop'tan Rumca iki kelime dinlemeden gitmezdi. Evet, anlamıyordu Rumca, ama hoşuna gidiyordu insanların anadilinde konuşmaları. Vedalaşma sözleri, anadillerinde olurdu. Agop Rumca, kendisi Kürtçe. Sonrasında, Yılmaz Güney'in şu dizelerini hatırlardı: "Bana kendi dilinden bir şarkı söyle. Kimin adına olursa olsun. Yeter ki çığlığın senin olsun. Sesine dökülsün isyanın. Sesin sel olsun bağırırsın."

Günü, güzel bir filmle taçlandırmadan bitirmek olmaz. Kör ve sağır bir kadının hayatını anlatan bir film, aylarca gündemi meşgul etmiş, her giden sinema salonundan salya sümük ağlayarak çıkmıştı. Böylesi bir toplumda, engelli birisinin hayatını anlatan bir film bu kadar tutuluyorsa ve sonunda herkes salya sümük çıkıyorsa; bu işte bir bokluk var diye düşünmüştü. Klasik küçük Emrah modunda bir film olduğunu anlamıştı. Fakat engelliler tarafından da ilgiyle takip edildiğini görünce, kendisi de izlemeye karar vermişti. 20 dakika zor dayanmış kendisini dışarı atmıştı. Ama filmin peşini bırakmamış, yapımcının esinlenmiş olduğu Hint ABD yapımı Black filmi izlemeye karar vermişti. Bu gün de, o iş için biçilmiş kaftan diye düşündü. İlk 20 dakika, senaryonun tam anlamıyla kopya olduğunu fark etti. Bizim uyanık kurgucu tek bir noktasına dokunmadan olduğu gibi almıştı filmi. Sadece mekân ve isimler değişti. Her dakika sinir katsayısı artıyordu. Bu film, gerçek bir biyografiden esinlenilmişti. Fakat anlatmak istediği kişiyi kendi özellikleri dışında anlatıyordu.

Filmde anlatılan yaşam öyküsü: dünyaca ünlü pedagog, insan hakları aktivisti, yazar; Helen Keller'in yaşam öyküsüydü. Fakat Helen Keller'le uzaktan yakından alakası yoktu. Helen Keller: işitme ve görme yetisini çok küçük yaşlarda kaybetmişti. Dört ayrı spor dalında başarıları vardı, dört dilde yazıyordu. Dünyanın ilk pedagogları arasındaydı. Çok iyi bir yazar ve sosyalist bir aktivistti. Filmin son sahnesi çıldırmasına yetti. Bu sahnede, Helen Keller'in hiç kimseyle aşk yaşayamayacağı vurgulanarak, hocasından adeta sevgi dileniyormuş gibi gösterilmişti. "He geri zekâlı diye düşündü, sakatlara kimse bakmaz ve onlar abazanlıktan ölür." Helen Keller'in hayatıyla uzaktan yakından ilişkisi olmayan bir senaryo ortaya çıkarmış, hem bunu, yaşam öyküsünü anlattığı kişinin biyografi kitabına rağmen yapmış, hem de sonunda, böyle bir eziyet

çıkarmış. Google araması bile yapsa, en azından Helen Keller'in evlenmiş olduğunu görebilirdi. Ayrıca engelli birisi rahibe yaşamına mı mahkûm ya da her önüne geleni seçmek zorunda mı? Öfkesi bir türlü dinmek bilmiyordu. Ama elin senaristine ne dersin? Bizim körler bile: "Yok ben körle evlenmem, yok ben az görenle evlenirim, yok benimle evlenmeyi kabul edecek ilk kişiye evet derim." diyen kendine güvensizlerle dolu değil mi? Evlenmeyi hiç düşünmedim, tonlarca sevgilim oldu her zamanda bitiren taraf ben oldum." diye yüksek sesle öfkelerini belirtiyordu. Sonunda, böyle bir günün bile içine etmeyi başardın diyerek kendisine kızarak girdi yatağa. Sabah, yine bir iş günü mutsuzluğuyla isteksizce uyandı. Eli hemen telefona gitti. İnternette gündemi takip etme alışkanlığı. Bu bir hastalığa dönüşmüştü onun için. Fazlaca mutsuz eden bir hastalık. Telefonda ekran okuyucuya akan haberler, her zamanki gibi birbirinden iğrenç. Yıkım, savaş, açlık, ölümler, görevinden atılan akademisyenler, kundaklanan tiyatro salonları. Hiç şaşırtıcı değil sanata saldırmaları diye düşündü. Piyano çalan ellerin tutsak edildiği bir toplum, sanatsal olarak kendi Guernica'sına malzeme çıkarmaktan başka bir şey yaratamaz. Tabii onu yaratma cesaretine sahip bir Picasso bulabilirse.

Evde kahvaltı yapmak gelmedi içinden. Uzun zamandır olduğu gibi, Nazan'la yaparız diye düşündü. Her gün arardı bu kadın, neden aramadı? Nazan'ı aradığında, mutlu olmaya aşırı zorlanmaktan tahriş olmuş bir sestem, Nazan'ın o kütük kocasına döndüğü haberini almıştı. Herakleitos'un "Aynı sulara iki kez yıkanılmaz" sözü, özel anlamda kadınları, genel anlamda bizim toplumu anlatmak için söylenmiş adeta. Şimdi temcit pilavı gibi tekrar başlayacak: "Yaşın geçiyor, bir an önce evlenmelisin." Amaan, sabah sabah onu mu düşüneceğim diyerek evden çıktı.

Bugün, düne nazire yaparcasına can sıkıcı rastlantılar ve olaylar peşini bırakmıyordu. İş yerine gelir gelmez en sevmediği, en gereksiz personel damdan düşer gibi karşısına çıkmıştı. Bu arkadaş, kendi çekiciliğine ters orantılı bir öz güvene sahipti. Önüne gelen kadına asılan kıl herifin birisi. Karşılaşır karşılaşmaz, "Rüyamda bu gün, bastonlu iki kıza karşıdan karşıya geçiriyordum sen aklıma geldin." dedi. "Hala etkisindeyim, güzel kızlardı." diyerek iğrenç gülümsemesini yapıştırmayı ihmal etmedi." Sabah sabah

Freudcu çözümlemelere mi girişeceğim bu salak yüzünden diye düşündü ve eeee” dedi.” Hiç öyle” dedi karşısındaki yılışık herif. Rüya tabirine baktın mı diye sordu. Bu sorudan bile anlam çıkarmaya aday bay gereksiz,” Sen biliyor musun anlamını?” diye sordu. Cevap gecikmedi, tabii ki biliyorum. Rüyanın verdiği mesaj, kadınları meta olarak görmemen. Rüyada, kadın ve baston görmek tehlikelidir. Bastonlar, kadınları meta, engelli kadınları ulaşılması daha kolay bir meta olarak görenlerin, beş vakte kadar kafasında patlayacak köteğe delalet dedi ve bay lüzumsuzu olduğu yerde bırakarak ilerledi.

Günün en berbat haberine gelmişti sıra. Odasına girer girmez, işletmenin mesai saatlerini üç saat uzattığı haberini aldı. Peki itiraz etmediniz mi diye sordu.” Ettik ama bir sonuç çıkmadı diye karşılık geldi.” O arada, işe başlamadan önce ufak bir net gezintisi yapan Ahmet: evet bunlar hak ediyor, biz de mi sakat olsaydık diye mırıldandı. Ahmet’in gereksiz çıkışını anlamadığı için sordu, “Kimler? “Engelliler kadro istiyormuş, biz burada köle gibi çalışalım.” Ahmet’in sözleri bütün cinlerini tepesine getirdi ve avazı çıktığıınca bağırmağa başladı. Senin mesainin uzamasından da mı engelliler sorumlu? Burada sizden eksik ne iş yaptığımı gördünüz? dedi. “Hayır, senin için söylemedim” dese de, bir kere makaralar boşalmıştı. “Siz önce sorunun kaynağına inmeyi öğrenin. Kötü koşullarınıza hayır demeyi öğrenin. Sorunun odağına hayır diyemiyorsanız, öfkenizi yanlış odaklara yöneltmeyin” diyerek odadan çıktı. Herkes: “Doğru söylüyor, işletmeye hayır bizim mesai saatlerimizi uzatamazsın dedik mi?” dediler. İşletmenin kafeteryasında öfkeyle, interneti kurcalarken ilgili haberi gördü. Haberin altına, Ahmet’in yorumlarına benzer yorumlar yazılmıştı. O yorumların hepsine verilen cevaplar da, sorunun muhatabı kimse onunla paylaşın kozlarınızı, başka odaklara yöneltmeyin diyordu. Cevapları yazanların çoğunu rumuzlarından tanımıştı. Başta Ahmet olmak üzere, biraz önceki tartışmaya tanık olanlar yazmışlardı. Biraz sonra, işletmedeki herkes kafeteryaya dolmuştu. Angarya çalışma saatleri geri çekilene kadar iş başı yapmayacaklarını söylediler. Yarım saatlik bir grev sonucu, talepleri kabul edilmişti. Kötü başlayan gün, onun için dünyanın en güzel günlerinden birisine dönüşmüştü. Evet demişti, evet; geç olsa da, zaman olsa da, öğreneceğiz birlik olmayı ve hakkımızı aramayı sonunda mutlak kazanacağız.

Not: Bu öykü, yaşam deneyimlerimizden harmanladığım bir kurgudur ve edebiyatçı isimleri hariç tüm isimler kurgudur. Radyodan kulaklarına akan ezgi, Federico Garcia Lorca'nın "Umarsız Aşka Gazel" şiirinden tarafımca bestelenmiştir ancak henüz radyolara düşmemiştir. Yakın zamanda, Youtube'den dinleyebilirsiniz. :D Bu arada, dergimizin 3. yaşı kutlu olsun.

Oidipus

Meral Sözen

meralsozen1@gmail.com

Sayı 36, Şubat 2017

Karınız olarak bildiğiniz kişinin anneniz olduğunu öğrenseniz... Bir de bu kadından hem yavrunuz hem kardeşiniz olan çocuklar dünyaya getirmiş olsanız... Kendinize ne ceza verirdiniz?

“Kral Oidipus”, günümüzden yaklaşık üç bin yıl önce yazılmış bir başyapıt. Başta filozoflar olmak üzere, kültür tarihi boyunca pek çok teorisyene ve sanatçıya ilham kaynağı olmuş bu tragedyaya, kaderden kaçılıp kaçılmayacağı, tanrıların adaletsizliği, insanın psikolojik ve toplumsal süreçleri, ilişki biçimleri ve yaşama felsefesi gibi, pek çok farklı açıdan ele alınmış.

Ben burada, daha önce karşımıza çıkmamış bir bağlamda, “körlük” teması üzerinden, eser ile ortak bilinçaltılarımız arasındaki iz düşümlerini ortaya çıkarmayı amaçladım.

Eserde olaylar özetle şu şekilde gelişiyor: Oidipus dünyaya geldiğinde, bilici bir kehanette bulunur, buna göre, bebek büyüdüğünde babasını öldürecek ve annesiyle evlenecektir. Bunun önüne geçmek için anne ve babası Oidipus'u ölüme terk etmeye ve böylece bu kehanetin gerçekleşmesini tamamen önlemeye karar verirler. Ölüme terk edilen bebek Oidipus başka bir çift tarafından evlat edinilerek büyütülür ve önceden belirlenmiş olan kaderi dönüp dolaşıp onu bulur; her şeyden habersizce Oidipus yazgısını yerine getirir. Yıllar sonra gerçekler ortaya çıkar ve bilmeden öldürdüğü kişinin gerçek babası olduğunu, evlendiği ve çocuk sahibi olduğu kadının da öz annesi olduğunu öğrenir.

En kötü düşe yazılabilecek, en kötü son ne olabilir? Gerçeği öğrenen Oidipus, “çok ama çok baktınız, hiç görmemeniz gereken şeylere” diyerek, kendi gözlerini kör eder. Oidipus’un gerçekten suçlu olup olmadığı tartışmasını bir kenara bırakırsak; işlenen bir suçta, en büyük rol gözlere verilmiş oluyor. “Dokunmamanız gereken şeylere dokundunuz” diyerek derisini de yüzdürebilirdi kral Oidipus, tümünden yaşamına da son verebilirdi, ille de bir suç-ceza denklemi oluşturacaksa cinsel organını kesmesi de bir seçenektir tabii. Ağır bir eylemin, en ağır bir bedeli olarak gözlerini verdi Oidipus; bu durum mevcut trajedinin bir parçası, devamı ve hatta zirvesi olarak sunuluyor. Eserde durumun vahametini koro, “Yaşayan bir kör olacağına, ölseydin daha iyiydi.” sözleriyle özetliyor.

Oidipus’a yazılan trajik sonun körlükle taçlandırılmasında etkili olan bir başka sebebin izlerini de, gerçekler ortaya çıkmadan hemen önce, ilk şüphe tohumlarını eken, kör bilici Teiresias ile Oidipus arasında geçen şu diyalogda bulabiliriz:

Oidipus kör bilici Teiresias’a : “Sen sonsuz bir gecenin tutsağısın. Beni ya da güneşi görmekte olan bir başka kişiyi incitemezsin.”

Teiresias : “Körlüğümü yüzüme vurdun, senin gözlerin var gerçi ama ne acınası durumda olduğunu göremiyorsun.”

İşte böyle, bir kişinin körlüğünü söz konusu ederek, sergilenen bir küçümseme ve aşağılama davranışı, işin sonunda aynı acınası duruma düşülmesi şeklinde karşılık buluyor ve böylece körlük, bir ceza olgusu olarak yeniden pekişmiş oluyor.

Peki ünlü kahinler neden genelde kördür? Masallarda, filmlerde, romanlarda, bilicilerin veya gizemli güçlere sahip olduğuna inanılan kişilerin kör olması bir tesadüf müdür? Bu durumun, görmeyenlerin, insanüstü veya insan dışı olarak algılanmasıyla bir ilişkisi olabilir mi?

Sofokles'e söyleyecek sözü olan varsa söylesin elbet, ama Stendhal'ın başka bir sözü var ki : "Roman dediğin, yol boyunca gezdirilen bir aynadır." diyor. Yolları tutalım dostlar!

Not: Kör bir bilici, önümüzdeki sayıda, körlük ve maneviyat konusunu inceleyeceğimi haber veriyor.